

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANCÍ

Dopad vybraných změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob na konkrétního
poplatníka

Impact of the selected changes in the personal income tax legislative regulation on a
particular taxpayer

Student: Beáta Pačková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.

Ostrava 2011

Zadání bakalářské práce

Student: **Beáta Pačková**

Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202R010 Finance

Specializace: 00 Finance

Téma: Dopad vybraných změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob na konkrétního poplatníka
Impact of the selected changes in the personal income tax legislative regulation on a particular taxpayer

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Popis osobní důchodové daně
3. Legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob v podmínkách České republiky
4. Posouzení dopadu změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob na vybraného poplatníka
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9.

ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. 355 s. ISBN 978-80-86324-86-9.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.**

Datum zadání: 26. 11. 2010

Datum odevzdání: 11. 05. 2011

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.
vedoucí katedry

---

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

Datum odevzdání bakalářské práce .....

.....
Podpis studenta

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Popis osobní důchodové daně.....	4
2.1	Základní charakteristika daní a daňová soustava	4
2.2	Osobní důchodová daň.....	6
2.2.1	Daňové subjekty	6
2.2.2	Předmět osobní důchodové daně	6
2.2.3	Základ daně a jeho úprava	8
2.2.4	Sazba daně.....	8
2.2.5	Výpočet daňové povinnosti.....	10
2.2.6	Charakteristika osobní důchodové daně	10
2.3	Ukazatele daňového zatížení.....	11
3	Legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob v podmínkách České republiky	13
3.1	Daň z příjmů fyzických osob	13
3.1.1	Poplatníci daně z příjmů fyzických osob.....	13
3.1.2	Předmět daně z příjmů fyzických osob.....	14
3.1.3	Základ daně	15
3.1.4	Výpočet daňové povinnosti.....	16
3.1.5	Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky	20
3.1.6	Placení daně	20
3.2	Legislativní úprava sociálního pojištění	21
3.2.1	Pojistné na sociální zabezpečení	21
3.2.2	Pojistné na veřejné zdravotní pojištění	22
3.3	Shrnutí nejvýznamnějších legislativních změn	23
4	Posouzení dopadu změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob na vybraného poplatníka.....	24

4.1	Vymezení základních předpokladů pro výpočet	24
4.2	Analýza vlivu vybraných legislativních změn na daňové zatížení poplatníka za časové období	25
4.2.1	Vývoj skutečných hodnot daňového zatížení vybraného poplatníka ve sledovaných letech	25
4.2.2	Vliv legislativních změn na vývoj hodnot ukazatele daňového zatížení	26
4.2.2.1	Daňové zatížení bezdětného poplatníka v letech 2004 – 2010	28
4.2.2.2	Daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2004 – 2010	31
4.2.3	Shrnutí výsledků dosažených analýzou časového vývoje daňového zatížení ...	32
4.3	Analýza citlivosti	33
4.3.1	Odvody placené zaměstnavatelem za své zaměstnance	34
4.3.2	Nezdanitelné části základu daně	36
4.3.3	Sazba daně	37
4.3.4	Sleva na poplatníka	38
4.3.5	Tvorba základu daně	39
4.3.6	Odvody zaměstnance z hrubé mzdy	40
4.3.7	Shrnutí výsledků zjištěných analýzou citlivosti	42
4.4	Shrnutí dosažených výsledků	43
5	Závěr	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Daně jsou nejdůležitějším příjmem veřejných rozpočtů a jejich existence je nezbytnou součástí každého moderního státu. Daňový systém jednotlivých ekonomik se skládá z více daní, z nichž nejvýznamnějším zdrojem státních příjmů jsou obvykle dvě nebo tři a zbylé mají spíše doplňkový charakter s menšími výnosy plynoucími do veřejných rozpočtů.

K důležitým daním, vybíraným na daném území, je v mnoha zemích řazena osobní důchodová daň. Jedná se bezpochyby o nejznámější daň, která svou progresivitou napomáhá principu daňové spravedlnosti a redistribuci důchodů ve společnosti. Osobní důchodová daň se řadí mezi daně přímé a její výše je na rozdíl od daní nepřímých jasně viditelná na výplatním lístku či v daňovém přiznání.

V zákonech České republiky je osobní důchodová daň definována jako daň z příjmů fyzických osob a je upravena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Tento zákon již byl od svého zavedení mnohokrát novelizován, což mělo vliv nejen na konečnou výši daňové povinnosti, ale také na samotnou konstrukci této daně.

Cílem bakalářské práce je analyzovat dopady změn provedených v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob za období let 2004 až 2010 na daňové zatížení vybraného poplatníka. Dále budou analyzovány dopady možných změn vybraných parametrů, ovlivňující výši daně z příjmů fyzických osob, na daňové zatížení konkrétního poplatníka.

Bakalářská práce je obsahově rozdělena do tří částí. Druhá kapitola bude věnována krátkému obecnému úvodu do daňové problematiky, kde budou popsány základní vlastnosti daní, jejich klasifikace, daňová soustava a budou zde vymezeny základní ukazatele pro měření daňové zátěže. Náležitý prostor bude v této části věnován obecnému popisu osobní důchodové daně a její konstrukci.

Ve třetí kapitole bude popsána legislativní úprava osobní důchodové daně a okrajově také legislativní úprava povinného pojistného v podmínkách České republiky.

Obsahem čtvrté kapitoly bude posouzení dopadu změn v legislativní úpravě osobní důchodové daně a popř. také povinného pojistného na daňové zatížení vybraného poplatníka, který bude blíže definován v úvodu této kapitoly. Nejdříve budou analyzovány dopady změn za období let 2004 až 2010 na daňové zatížení vybraného poplatníka. Ve druhé části této kapitoly bude provedena analýza citlivosti, která vyjadřuje vliv změny vždy jen jednoho parametru na ukazatele daňového zatížení.

2 Popis osobní důchodové daně

Tato kapitola bude obsahově rozdělena do tří částí. První část bude věnována obecné charakteristice pojmů daní a daňové soustavy včetně klasifikace daní.

Ve druhé části bude popsána osobní důchodová daň, a to především její obecná konstrukce a základní charakteristika.

V poslední části této kapitoly budou popsány ukazatelé sloužící k hodnocení daňové zátěže. Jejich vymezení bude nutné k pozdější analýze legislativních změn.

2.1 Základní charakteristika daní a daňová soustava

Daň lze charakterizovat jako povinnou, nenávratnou, neekvivalentní, neúčelovou, zákonem uloženou platbu plynoucí do veřejného rozpočtu. Povinnost platit daň je v demokratických státech ukládána zákonem. Nenávratnost je dána tím, že daňovému subjektu nevzniká zaplacením daně žádný nárok. Daň je neekvivalentní, protože neexistuje vzájemná souvislost mezi částkou, kterou se subjekt podílí na příjmech veřejných rozpočtů, a hodnotou, kterou se podílí na jejich výdajích. Neúčelovost platby daní vyplývá ze skutečnosti, že daňový subjekt v době placení daní neví, co z těchto peněz bude financováno, viz Kubátová (2009).

Daň může být placena jak pravidelně (např. daň z příjmů), tak jednorázově na základě určité skutečnosti (např. daň dědická).

Daně v národní ekonomice plní 4 základní funkce, kterými jsou funkce fiskální, alokační, redistribuční a stabilizační. Za nejdůležitější je považována funkce fiskální, která vnímá daň jako základní příjem veřejných rozpočtů. „Alokační funkce daní řeší problematiku investování (umísťování) vládních výdajů a optimálního rozdělení mezi veřejnou a soukromou spotřebou.“¹ Redistribuční funkce spočívá v přerozdělení důchodů prostřednictvím různých daní a transferových plateb. Podstatou stabilizační funkce jsou opatření vedoucí ke zmírnění výkyvů ekonomického cyklu.

Souhrn všech daní, které se vybírají na určitém státním území, tvoří daňovou soustavu. Ta se liší dle ekonomik jednotlivých států, ale obvykle v ní mají významné postavení dvě nebo několik málo daní. Ostatní plní spíše doplňkovou funkci a jsou zdrojem menšího objemu příjmů veřejných rozpočtů, viz Kubátová (2009).

---

¹ ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 12. ISBN 978-80-7400-005-8.

S daňovou soustavou úzce souvisí také klasifikace daní. Daně se dají třídit do mnoha skupin dle různých vlastností. Jelikož je ale tato klasifikace velmi rozsáhlá, jsou zde uvedena pouze některá kritéria členění a k nim odpovídající druhy daní.

Za základní typologizaci je považováno třídění daní dle vazby na důchod poplatníka. Z tohoto hlediska se daně rozdělují na přímé a nepřímé.

Nepřímé daně jsou zahrnuty do cen zboží a služeb. Jsou daněmi neadresnými. Na rozdíl od daní přímých si platbu této daně subjekt mnohdy ani neuvědomí. Jelikož jsou tyto daně vyměřeny z cen komodit, neodráží se v nich příjmová ani majetková situace poplatníka. Nepřímé daně, někdy nazývané také spotřební, se rozdělují na všeobecné (daněmi jsou postihnuty velké skupiny komodit) a selektivní (tzv. akcízy, které jsou uvalovány pouze na vybrané zboží či služby).

Přímé daně platí poplatník ze svého důchodu nebo majetku. Tyto daně jsou tedy vybírány na základě důchodové a majetkové situace poplatníků. Přímé daně jsou daněmi adresnými a předpokládá se u nich, že se jejich placení nemůže daňový subjekt žádným způsobem vyhnout. Mezi přímé daně se řadí daně důchodové (neboli také příjmové) a daně majetkové. Důchodové daně tvoří nejvýznamnější část přímých daní. Řadí se mezi ně osobní důchodová daň a daň ze zisků firem.

Dále je možné třídit daně dle respektování příjmových poměrů poplatníka na daně osobní a daně in rem. Osobní daně zohledňují důchodovou situaci poplatníka, neboť jsou odváděny z příjmů jednotlivce. Daně in rem jsou naopak vyměřeny z majetku poplatníka, jeho nákupu či spotřeby zboží a služeb. Jejich výše je zcela nezávislá na výši příjmů.

K analýzám dopadu daní se využívá členění dle dopadu daní na tržní mechanismus. Tato klasifikace vychází z předpokladu, že daně mohou vyvolávat u poplatníků dva různé efekty, a to efekt důchodový a substituční. Důchodový efekt vyvolává u poplatníků každá daň, neboť jejím placením se snižuje důchod jednotlivce. Některé daně ale kromě tohoto důchodového efektu způsobují zároveň i efekt substituční. Na jeho základě mění poplatník své aktivity, aby minimalizoval daňovou zátěž (např. dává přednost volnému času před dalším navyšováním zdanitelné mzdy nebo se vyhýbá zdaňování příjmů tím, že vykonává práce patřící do stínové části ekonomiky). Daně, které způsobují oba jmenované efekty, jsou nazvány jako daně distorzní. Za nedistorzní neboli neutrální daně se považují takové, které u poplatníků vyvolávají pouze efekt důchodový, viz Široký (2008).

Podle kritéria stanovení hodnoty daně v závislosti na daňovém základu se daně rozdělují na jednotkové neboli specifické a daně ad valorem neboli k hodnotě. Jednotkové daně jsou vyměřeny ze základu daně, který je stanoven ve fyzikálních jednotkách. Daně ad

valorem jsou určeny nejčastěji procentem ze základu daně vyjádřeného v peněžních jednotkách.

V souvislosti s daňovou spravedlností a dopadem daní na poplatníky je možné klasifikovat daně dle stupně jejich progresu na progresivní, proporcionální a regresivní. U progresivních daní se míra zdanění s růstem důchodu poplatníka zvyšuje, u proporcionálních daní se nemění a u daní regresivních dochází k jejímu snižování.

2.2 Osobní důchodová daň

Osobní důchodová daň je nejnámější daní daňového systému a v mnoha zemích je považována za nejdůležitější. Tato daň představuje daň z příjmů jednotlivců a společně s daněmi ze zisku firem tvoří komplexní skupinu důchodových daní.

V této kapitole je obecně zachycena konstrukce a základní charakteristika osobní důchodové daně. Konstrukce této daně je pro většinu vyspělých států shodná, přesto však v jejím zdaňování existuje mnoho rozdílů daných zákony jednotlivých národních ekonomik. V této kapitole je zachycen pouze obecný pohled na tvorbu osobní důchodové daně.

2.2.1 Daňové subjekty

Daňové subjekty se z hlediska daňové techniky rozlišují na plátce a poplatníky daně. Obecně je poplatníkem ta osoba, která nese daňové břemeno, tedy daňový subjekt, jehož příjem, majetek nebo spotřeba je zatížen daní. „Plátce daně je daňový subjekt, který je ze zákona povinen odvést do veřejného rozpočtu daň vybranou od jiných subjektů nebo sraženou jiným poplatníkům pod svou majetkovou odpovědností.“² V případě osobní důchodové daně je plátce a poplatník daně rozlišen u příjmů ze zaměstnání. Za plátce daně je zde považován zaměstnavatel, poplatníkem je zaměstnanec.

2.2.2 Předmět osobní důchodové daně

Předmětem osobní důchodové daně je důchod, který poplatník získá za dané zdaňovací období. V případě osobní důchodové daně je zdaňovacím obdobím kalendářní rok. Důchodem se zde rozumí veškeré příjmy, které poplatníkovi plynou z různých zdrojů, a to jak příjmy pravidelné, tak také nepravidelné. Pojetí důchodu ve smyslu osobní důchodové daně by mělo být založeno na přírůstku bohatství, ale v mnoha případech existují od této teorie odchylky.

---

² VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L.; VÍTKOVÁ, J. *Daňový systém ČR 2004 aneb učebnice daňového práva*. 7. vyd. Praha: VOX, 2004. s. 12. ISBN 80-86324-42-7.

Důchod poplatníka je možné rozdělit do několika skupin dle jeho různé povahy, vlastností či způsobu získání. Jedno ze základních dělení důchodů je na důchod hrubý a čistý. Za čistý důchod je považován takový příjem poplatníka, který je již očištěn od nákladů vynaložených na jeho získání. Podle přírůstkového pojetí by měl být zdaňován nikoliv hrubý, ale čistý důchod poplatníka. Zákon připouští odečtení výdajů u příjmů, které jsou předmětem daně a nejsou od daně osvobozeny. V případě příjmů z obchodní činnosti je zdaňován důchod po odečtení nákladů nutných k jeho vytvoření. U příjmů ze zaměstnání bývá za tyto výdaje považováno pojistné na sociální zabezpečení a všeobecné zdravotní pojištění placené zaměstnancem. Toto pojistné se vypočítává z vyměřovacího základu poplatníka, kterým je ve velké většině hrubý příjem zaměstnance. Z tohoto vyměřovacího základu se vypočítává i výše pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění, které platí zaměstnavatel. Platby tohoto pojistného se dají považovat za nepeněžní příjem zaměstnance a často bývají od osobní důchodové daně osvobozeny.

Mnozí ekonomové rozdělují důchod z pohledu jeho vzniku na důchod pracovní a kapitálový, ačkoliv dle přírůstkového pojetí se za důchod považuje komplexní skupina příjmů bez ohledu na zdroj jejich vzniku. Za pracovní důchod jsou považovány veškeré příjmy, které poplatník získává prací, tzn. příjmy ze zaměstnání a příjmy z podnikání. Mezi příjmy kapitálové pak patří všechny ostatní příjmy, které nejsou výsledkem pracovní činnosti. Pracovní důchod bývá zvýhodňován nezdanitelným minimem, tedy určitou úlevou stanovenou pro poplatníka či jím vyživované osoby, která zajistí, že část příjmů poplatníka není zdaňována. U kapitálových důchodů existují různé výhody, např. pro úroky z cenných papírů. Hlavní výnosy osobní důchodové daně plynou zejména z příjmů z pracovněprávních vztahů a z příjmů z podnikání. V mnoha zemích tvoří významnou část výnosů této daně rovněž veřejné penze, jako např. starobní důchody.

Na důchod je dále možné nahlížet jako na příjem reálný či nominální. Zdaňován by měl být příjem reálný, neboť jeho hodnota je již očištěna od inflace a jeho zvýšení nemůže být vyvoláno růstem cen.

Zvláštní skupinu důchodů tvoří tzv. imputované důchody. Jedná se o příjmy plynoucí z netržních aktivit. Za nejčastější příklad těchto důchodů bývá v publikacích uváděn rodinný dům, u kterého se za výnos považuje příjem, který by mohl vlastník tohoto domu získat, pokud by jej pronajal. Do daňové základny se však hodnota imputované renty obvykle nezahrnuje, neboť zdanitelné příjmy většinou tvoří pouze důchody v hotovostní podobě. Nahlíží-li se ale na důchod v souladu s přírůstkovým pojetím, měla by být do celkové hodnoty příjmů zahrnuta rovněž hodnota imputované renty. Dle tohoto pojetí by

mělo dojít ke zdaňování také např. naturálních důchodů ve formě volného času. Tato úvaha by však odporovala principu daňové spravedlnosti, a navíc vyjádřit hodnotu imputovaných důchodů je mnohdy téměř nemožné, viz Musgrave, Musgraveová (1994).

Ekonomové také často vyjadřují úvahy nad tím, zda by se hodnota zdanitelného důchodu poplatníka měla rovnat podílu dané osoby na národním důchodu. Do národního důchodu se nezahrnují příjmy ve formě transferů získaných od vlády či soukromých zdrojů, jako jsou např. dary nebo dědictví. Tyto důchody jsou převážně z osobní důchodové daně vyjmuty. Dědictví a dary jsou pak většinou zdaňovány zvlášť prostřednictvím daní z nemovitostí, daní dědických a darovacích, viz Musgrave, Musgraveová (1994).

Předmět daně je v případě osobní důchodové daně doplněn negativním vymezením předmětu daně, což je ta část příjmů jednotlivce, na kterou se daný zákon nevztahuje.

2.2.3 Základ daně a jeho úprava

U osobní důchodové daně je také vymezena určitá skupina příjmů, která je od této daně osvobozena. Obecně platí, že k položkám, které jsou od daně osvobozeny, nelze uplatnit výdaje. Osvobození může být úplné (současně jsou splněny všechny podmínky nutné k osvobození) nebo částečné (osvobodit je možné pouze zákonem stanovenou část předmětu daně). Příjmy, které jsou od daně osvobozeny, již nevstupují do základu daně.

Základem daně je rozdíl příjmů, které jsou předmětem daně a nejsou od této daně osvobozeny, a výdajů vynaložených za účelem vytvoření tohoto příjmu. Tento základ daně se dále snižuje o odpočty, čímž se získá upravený základ daně.

Odpočty (daňové úlevy) se rozlišují na standardní a nestandardní. Standardní odpočty snižují základ daně o zákonem stanovenou pevnou částku, která vychází buď ze samotné existence poplatníka (někdy nazývané také jako nezdanitelné minimum), či z důvodů vyživování osob žijících s poplatníkem ve společné domácnosti (partner či dítě). Nestandardní odpočty tvoří položky, kterými si může poplatník snížit základ daně v prokazatelně vynaložené výši. Zákonem jsou stanoveny horní limity, které poplatník nesmí překročit.

Určitá, zákonem vymezená, skupina příjmů, která je předmětem daně a není od této daně osvobozena, nevstupuje do základu daně, protože tvoří tzv. samostatný základ daně. Tyto příjmy jsou potom zdaňovány zvláštní sazbou daně.

2.2.4 Sazba daně

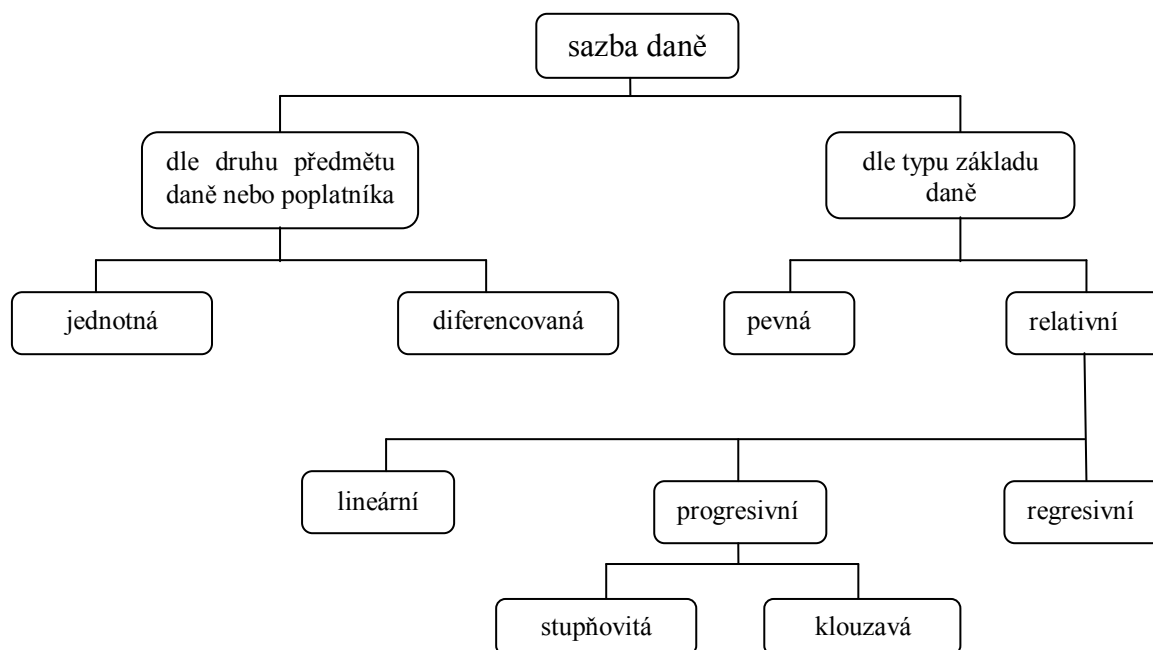
Z upraveného základu daně se následně určí výše daně. V současné době se daň ve většině zemí stanovuje na základě daňových pásem a k tomu určených daňových sazeb.

V minulosti se často určovala také prostřednictvím vzorců či tabulek. Jelikož je sazba daně důležitým konstrukčním prvkem daně, je zde popsáno také členění daňových sazeb platné pro celou daňovou soustavu. Z tohoto členění se vychází při konkretizaci sazby osobní důchodové daně.

„Sazba daně je algoritmus, prostřednictvím kterého se ze základu daně sníženého o odpočty stanoví základní částka daně.“³

Obecně může mít sazba daně různou podobu, která se liší dle konkrétního typu daně. Členění sazeb daně je naznačeno na obr. 2.1.

Obr. 2.1 Členění sazeb daně

Zdroj: VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. s. 21. ISBN 978-80-86324-86-9. Obrázek převzat a doplněn o vlastní úpravu.

Jednotná sazba daně, jak již vyplývá z jejího pojmenování, je shodná pro všechny druhy předmětu určité daně. Diferencovaná sazba daně se naopak liší dle stanovených kritérií, kterými může být druh předmětu daně či daňový subjekt.

Pevná sazba daně je zavedena u takových daní, kde je základ daně vyjádřen v objemových jednotkách. Sazba daně je pak stanovena v peněžních jednotkách, to znamená, že je např. určena sazba daně jako hodnota za 1 m². Relativní sazba daně se využívá tam, kde je základ daně vyjádřen hodnotově, tedy v peněžních jednotkách. Sazba daně pak udává určitý podíl z tohoto základu daně. Relativní daňová sazba může mít proporcionální, progresivní nebo regresivní povahu.

³ VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. s. 21. ISBN 978-80-86324-86-9.

Proporcionální (lineární) sazba daně se s růstem základu daně nemění. O progresivní sazbu daně se jedná v případě, kdy se sazba daně s růstem základu daně zvyšuje. V opačném případě (sazba daně klesá s růstem základu daně) se hovoří o sazbě regresivní.

Progresivní sazba daně se dále rozděluje na stupňovitou a klouzavě progresivní sazbu daně. V praxi se však používá pouze progrese klouzavá, neboť na rozdíl od stupňovité progrese nemůže dojít k absolutnímu snížení čistého příjmu poplatníka z důvodu přesunu do vyššího daňového pásma. U klouzavé progrese se daň obvykle určuje v druhém a dalším pásmu pevnou částkou daně, která vyjadřuje velikost daně ze základu daně odpovídající výši dolní hranici daňového pásma a sazbou daně, která je platná pro základ daně převyšující dolní hranici daňového pásma, viz Vančurová, Láchová, Vítková (2004).

Sazba osobní důchodové daně je relativní. Nejčastěji je u ní použita sazba daně lineární nebo klouzavě progresivní.

2.2.5 Výpočet daňové povinnosti

Vynásobením upraveného základu daně s platnou daňovou sazbou se vyčíslí základní částka daně. Tu je možné dále snížit o položky slev na dani, popř. daňového zvýhodnění. Sleva na dani může být buď absolutní (je stanovena pevnou částkou) nebo relativní (určena v procentech).

Sleva na dani může být uplatňována buď všemi poplatníky, nebo pouze určitou, zákonem stanovenou, skupinou osob (např. invalidé). Je-li uplatňována všemi poplatníky bez rozdílu, má charakter nezdanitelného minima, který zaručuje, že určitá výše příjmů nebude zdaněna osobní důchodovou daní. Základním rozdílem mezi odpočtem a slevou na dani je, že odpočet snižuje základ daně, zatímco sleva na dani vypočtenou výši daně.

Odečtením slev na dani od původní výše daně se vyčíslí konečná daňová povinnost poplatníka.

Poplatník je povinen uvést veškeré své příjmy, odpočty a slevy na dani, které uplatňuje v daném zdaňovacím období, i konečnou výši daňové povinnosti v daňovém přiznání. To podává každým rokem za předcházející zdaňovací období do data stanoveného zákonem. Do stejného data je i obvykle daň splatná.

2.2.6 Charakteristika osobní důchodové daně

Důchodová daň je daní tokovou neboli daní za zdaňovací období. To znamená, že se v ní odrážejí změny v příjmech poplatníka za stanovené zdaňovací období a platí se v zálohách nebo na konci zdaňovacího období.

Velikost daňového břemene poplatníka je na rozdíl od nepřímých daní jasně viditelná a velikost daňové povinnosti si je schopen vypočítat každý z jakéhokoliv příjmu.

Důchodové daně jsou daněmi adresnými. Velkou výhodou těchto daní je, že se vznikem předmětu daně, tedy důchodu, vzniká současně i zdroj jejího placení (např. daň z příjmů ze zaměstnání je placena každý měsíc formou srážení záloh).

Osobní důchodová daň je vyměřena na základě příjmů poplatníka, z čehož vyplývá, že progresivní dopad této daně na poplatníky je obsažen přímo v její konstrukci. Tato daň odpovídá nejlépe ze všech daní principu platební schopnosti.

Progresivita osobní důchodové daně ovlivňuje výši jejích výnosů v rozdílných fázích hospodářského cyklu. V době hospodářského růstu dochází ke zvyšování důchodů, čímž se jednotlivci v podmínkách progresivní daňové sazby posunují do vyšších daňových pásem, a dochází tak k poměrně rychlému růstu daňových výnosů, které zpomalují přílišnou expanzi ekonomiky. Opačný proces se děje v případě, kdy se ekonomika nachází v recesi. Tady naopak dochází ke zpomalení ekonomického propadu, viz Široký (2008).

Osobní důchodová daň nezpůsobuje distorze v cenách, to znamená, že se tato daň neodráží do cen zboží a služeb, viz Kubátová (2009).

Svou komplexností podporuje osobní důchodová daň spravedlnost i efektivnost daňového systému.

2.3 Ukazatele daňového zatížení

Dopad všech daní v daňové soustavě státu na obyvatele vyjadřuje celkovou daňovou zátěž poplatníka. Pro porovnání této daňové zátěže mezi jednotlivými poplatníky, popř. mezi jednotlivými státy, slouží ukazatelé daňového zatížení.

Z důvodů rozdílných příjmových poměrů a ostatních vlastností poplatníků se nemůže jejich daňová zátěž porovnávat pouze prostřednictvím výsledné daňové povinnosti. Proto byly vytvořeny ukazatele daňového zatížení, které poskytují přehledné srovnání daňové zátěže nejen poplatníků, ale i jednotlivých zemí. Tyto ukazatele jsou často rozdělovány na ukazatele makroekonomické a mikroekonomické. Mikroekonomické ukazatele slouží převážně ke srovnání daňového zatížení mezi jednotlivými poplatníky, makroekonomické ke srovnání daňové zátěže mezi jednotlivými státy.

Na mikroekonomické úrovni se výše daňové zátěže porovnává prostřednictvím více ukazatelů. Pro hodnocení osobní důchodové daně se používají ukazatele daňového zatížení a ukazatele progresivity osobní důchodové daně.

Ukazatel daňového zatížení, někdy nazýván také jako efektivní sazba daně či průměrná daňová sazba, vyjadřuje, kolik procent z hrubého příjmu poplatníka je odčerpáno v podobě daní. Daňové zatížení je určeno jako podíl daně k hrubému příjmu poplatníka, kde pojem daň může zahrnovat kromě osobní důchodové daně také odvody daňového charakteru. Proto je vždy důležité přesně vymezit, co vše je tímto pojmem myšleno.

Hovoří-li se o celkovém rozdílu mezi hrubým a čistým příjmem poplatníka a je-li daňové zatížení chápáno jako procento všech odvodů z hrubého příjmu poplatníka, je důležité zahrnout do čitatele zlomku rovněž povinné pojistné. Toto daňové zatížení je v práci nazváno jako daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným (DZ_{ODD+PP}). Jeho výše se vyčíslí podle vztahu

$$DZ_{ODD+PP} = \frac{ODD+SOC+ZDR}{HP}, \quad (2.1)$$

kde ODD je osobní důchodová daň, SOC vyjadřuje pojistné na sociální zabezpečení placené zaměstnancem, ZDR značí pojistné na zdravotní pojištění placené zaměstnancem a HP je hrubý příjem poplatníka.

Slouží-li ukazatel daňového zatížení k porovnávání vlivů pouze v oblasti osobní důchodové daně, je vhodnější vyjádřit daňové zatížení pouze jako podíl osobní důchodové daně a hrubého příjmu poplatníka. Do výpočtu tak nejsou zahrnuty částky pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Takto vyjádřené daňové zatížení je označeno jako daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní (DZ_{ODD}) a jeho výše se vypočítá podle vztahu

$$DZ_{ODD} = \frac{ODD}{HP}, \quad (2.2)$$

kde ODD vyjadřuje opět osobní důchodovou daň a HP hrubý příjem poplatníka.

3 Legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob v podmínkách České republiky

V první části této kapitoly bude popsána legislativní úprava daně z příjmů fyzických osob v ČR. Jelikož v praktické části této bakalářské práce budou posuzovány změny v legislativní úpravě osobní důchodové daně, popř. povinného pojistného, budou zde zmíněny také změny v legislativní úpravě provedené v letech 2004 – 2010. Rozmezí těchto let bylo vybráno z důvodu, že v tomto období proběhly zásadní změny v legislativní úpravě osobní důchodové daně.

Ve druhé části bude krátce popsána legislativní úprava odvodů zaměstnance a zaměstnavatele na zákonné pojistné. Jedná se o pojistné na sociální zabezpečení, které je upraveno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen ZPSZ) a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, upravené zákonem č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Z důvodů velkého množství legislativních úprav provedených za sledované období, budou v této části bakalářské práce zahrnuty pouze ty změny, které budou podstatné a nutné k pozdější analýze.

3.1 Daň z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob je v daňových zákonech ČR představitelem osobní důchodové daně a je upravena společně s daní z příjmů právnických osob zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen ZDzP). Výnosy z této daně plynou do státního rozpočtu, rozpočtů obcí a rozpočtů krajů.

3.1.1 Poplatníci daně z příjmů fyzických osob

Poplatníci daně z příjmů fyzických osob jsou veškeré fyzické osoby (dále jen FO). Poplatníky lze rozdělit do dvou skupin, a to na daňové rezidenty a nerezidenty.

Daňoví rezidenti jsou ti poplatníci, kteří mají na území ČR bydliště nebo se zde zdržují alespoň 183 dnů v kalendářním roce. Tyto fyzické osoby mají povinnost zdanit příjmy plynoucí jak ze zdrojů na území České republiky, tak také ze zdrojů v zahraničí. Za daňové rezidenty ale nejsou označovány fyzické osoby, které na území České republiky pobývají sice déle než 183 dní v kalendářním roce, ale pouze za účelem studia nebo léčení.

Ostatní poplatníci tvoří skupinu daňových nerezidentů. Tito poplatníci mají daňovou povinnost pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území ČR.

3.1.2 Předmět daně z příjmů fyzických osob

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou veškeré peněžní i nepeněžní příjmy (oceněné dle zvláštního právního předpisu) s výjimkou negativního vymezení předmětu daně dle §3, odstavce 4 ZDzP.

Mezi příjmy vyňaté z předmětu daně z příjmů fyzických osob patří především:

- příjmy z dědictví,
- příjmy získané darováním s výjimkou darů přijatých v souvislosti s výkonem závislé činnosti a funkčních požitků nebo podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,
- přijaté úvěry a půjčky.

Uvedený výčet je pouze částečný, úplný výčet negativního vymezení předmětu daně z příjmů FO je uveden v §3 ZDzP. Negativní vymezení předmětu daně nezůstalo od zavedení osobní důchodové daně v ČR stejné, ale meziročně v něm dochází k drobným úpravám. Předmětem daně rovněž nejsou příjmy, které jsou vyňaty z předmětu daně v rámci bližšího vymezení u jednotlivých druhů příjmů.

Určitá skupina příjmů, která je předmětem daně z příjmů fyzických osob, je po splnění určitých podmínek, definovaných tímto zákonem, od této daně osvobozena a nevstupuje do základu daně. Patří mezi ně:

- příjmy z prodeje nemovitostí, rodinných domů, bytů a movitých věcí,
- přijaté náhrady škod,
- cena z veřejné soutěže, z reklamní soutěže nebo reklamního slosování,
- příspěvky sociální péče, sociální služby, dávky státní sociální podpory,
- stipendia ze státního rozpočtu, z rozpočtu krajů, z prostředků vysoké školy nebo veřejné výzkumné instituce,
- odměny vyplácené zdravotní správou dárcům za odběr krve a jiných biologických materiálů z lidského organismu,
- a další.

Kompletní výčet příjmů osvobozených od daně je obsažen v §4 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Některé další osvobozené položky jsou uvedeny u konkrétních druhů příjmů. U výčtu příjmů osvobozených od daně občas dochází k drobným změnám. Do konce roku 2007 byly např. od daně z příjmů FO osvobozeny také částky odpovídající pojistnému na sociální zabezpečení a pojistnému na všeobecné zdravotní pojištění, které je povinen platit za zaměstnance zaměstnavatel. Od roku 2008 již tyto položky osvobozeny nejsou a vstupují do základu daně.

Příjmy, které jsou předmětem daně a nejsou od daně osvobozeny, se nazývají příjmy zdanitelné. Jejich nástin je zachycen v tabulce 3.1.

Tab. 3.1 Vymezení příjmů, které tvoří základ daně z příjmů FO

Veškeré příjmy poplatníka	
- příjmy, které nejsou předmětem daně (tj. příjmy vyňaté ze zdanění)	
= příjmy podléhající dani	
- osvobozené příjmy	
= příjmy zahrnované do základu daně	= příjmy tvořící samostatný základ daně

Zdroj: VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. s 140. ISBN 978-80-86324-86-9.

Příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, tvoří:

- příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky (§6 ZDzP),
- příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti (§7 ZDzP),
- příjmy z kapitálového majetku (§8 ZDzP),
- příjmy z pronájmu (§9 ZDzP),
- ostatní příjmy (§10 ZDzP).

3.1.3 Základ daně

Základ daně představuje hodnotu, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Takto se základ daně určí v případě, kdy není blíže specifikován u jednotlivých příjmů podle §6 až 10 ZDzP. Za zdaňovací období se pro účely daně z příjmů fyzických osob považuje kalendářní rok.

Má-li poplatník ve zdaňovacím období více druhů příjmů, je základem daně souhrn pěti dílčích základů daně. Jedná se o dílčí základ daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, příjmů z pronájmu, příjmů z kapitálového majetku a dílčí základ daně z ostatních příjmů.

Dílčí základ daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků prošel v roce 2008 významnou změnou. Do konce kalendářního roku 2007 byly za základ daně považovány příjmy ze závislé činnosti nebo funkční požitky snížené o zaměstnancem zaplacené částky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění. Od roku 2008 je základ daně tvořen příjmy dle §6 navýšenými o částku odpovídající pojistnému na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistnému na všeobecné zdravotní pojištění, které je z těchto

příjmů povinen platit zaměstnavatel. Takto vytvořený dílčí základ daně je nazýván jako „superhrubá mzda“⁴.

Dílčí základ daně z příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti se vyčíslí jako rozdíl příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti a výdajů na jejich dosažení, zajištění a udržení. Pro tvorbu tohoto dílčího základu daně platí, že jeho hodnota může být i záporná (výdaje v daném zdaňovacím období jsou vyšší než příjmy).

Dílčí základ daně z příjmů z pronájmu se vypočte jako rozdíl příjmů z pronájmu a výdajů na jejich dosažení, zajištění a udržení. Tento dílčí základ daně může rovněž nabývat záporné hodnoty.

Dílčí základ daně z příjmů z kapitálového majetku je tvořen pouze příjmy z kapitálového majetku. K těmto příjmům nelze uplatnit výdaje.

Dílčí základ daně z ostatních příjmů je tvořen rozdílem ostatních příjmů dle §10 ZDzP a výdajů na dosažení příjmů, přičemž platí, že výdaj je možné uplatnit pouze do výše příjmu, ke kterému se váže.

Při uplatňování ztrát u příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti a u příjmů z pronájmu platí pravidlo, že hodnota celkového základu daně nemůže být nikdy nižší než dílčí základ daně ze závislé činnosti a funkčních požitků.

Určitý okruh příjmů nevstupuje do základu daně z příjmů fyzických osob, protože tvoří tzv. samostatný základ daně. Ten je zdaňován zvláštní sazbou daně dle §36 ZDzP. Do samostatného základu daně vstupují např. příjmy od dalšího zaměstnavatele do 5 000 Kč za měsíc nebo honoráře za příspěvky do rozhlasu, televize a periodik do 7 000 Kč za měsíc u jednoho plátce daně. Většina příjmů z kapitálového majetku je rovněž zdaňována zvláštní sazbou daně.

3.1.4 Výpočet daňové povinnosti

Pro stanovení základní výše daně ze základu daně je nejdříve nutné upravit základ daně o tzv. odpočty, kterými jsou nezdanitelné části základu daně a položky odčitatelné od základu daně. Pro jejich uplatňování platí přesná pravidla určená příslušnou částí ZDzP.

Odpočty se rozdělují do dvou skupin, a to na standardní a nestandardní. Standardní odpočty u nás byly využívány jen do konce roku 2005. Od roku 2006 jsou využívány pouze odpočty nestandardní.

---

⁴ Pojem superhrubá mzda není obsažen v žádném právním předpise, jedná se pouze o lidový název pro základ daně z příjmů fyzických osob, který je tvořen příjmy ze závislé činnosti a funkčními požitky navýšenými o částku odpovídající pojistnému na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistnému na všeobecné zdravotní pojištění, které je z těchto příjmů povinen platit zaměstnavatel.

Mezi tyto nestandardní odpočty nazvané v ZDzP jako nezdánitelné části základu daně patří:

- hodnota darů poskytnutých na stanovené účely,
- hodnota úroků zaplacených za dané zdaňovací období z úvěru ze stavebního spoření nebo z hypotečního úvěru,
- příspěvky zaplacené poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem,
- poplatníkem zaplacené pojistné na jeho soukromé životní pojištění,
- zaplacené členské příspěvky člena odborové organizace,
- úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání.

Do konce roku 2005 byly součástí nezdánitelných částí základu daně také standardní odpočty, které se s účinností od 1. 1. 2006 staly slevami na dani dle §35ba ZDzP. Jedná se o položky:

- na poplatníka,
- na manžela (manželku) se svými příjmy nižšími než je zákonem stanovená hranice,
- na poplatníka pobírajícího částečný nebo plný invalidní důchod,
- na poplatníka, který je držitelem průkazu ZTP/P,
- na poplatníka po dobu, po kterou se soustavně připravuje na budoucí povolání, a to studiem nebo předepsaným výcvikem, viz Vančurová, Láchová (2010).

Odečtením standardních a nestandardních odpočtů od základu daně se získá tzv. upravený základ daně. Ten se následně vynásobí platnou sazbou daně.

S účinností od 1. 1. 2008 je platná jednotná sazba daně ve výši 15 %, která nahradila dřívější klouzavě progresivní sazbu daně. V prostředí České republiky prošla klouzavě progresivní sazba daně do roku 2007 řadou změn, kde docházelo k úpravám nejen ve velikosti sazby, ale také v počtu daňových pásem. Tabulka 3.2 znázorňuje klouzavě progresivní sazbu daně dle zákona o daních z příjmů platných pro rok 2007, kdy byl tento druh sazby daně v podmínkách České republiky naposledy uplatněn.

Tab. 3.2 Sazba daně z příjmů fyzických osob z roku 2007

Základ daně		Daň	Ze základu přesahujícího
Od Kč	Do Kč		
0	121 200	12 %	
121 200	218 400	14 544 Kč + 19 %	121 200 Kč
218 400	331 200	33 012 Kč + 25 %	218 400 Kč
331 200	a více	61 212 Kč + 32 %	331 200 Kč

Zdroj: zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění platném pro rok 2007.

Daň vypočtenou podle stanovených podmínek je možné dále snížit o slevy na dani. U těchto položek dochází často ke změnám. V tabulce níže je uvedena nejvýznamnější úprava, která nastala mezi lety 2007 a 2008.

Tab. 3.3 Slevy na dani za zdaňovací období 2007-2010

Sleva na	2007	2008-2010
poplatníka	7 200 Kč	24 840 Kč
manželku (manžela) bez příjmů	4 200 Kč	24 840 Kč
příjemce částečného invalidního důchodu	1 500 Kč	2 520 Kč
příjemce plného invalidního důchodu	3 000 Kč	5 040 Kč
držitele průkazu ZTP/P	9 600 Kč	16 140 Kč
studujícího	2 400 Kč	4 020 Kč

Zdroj: zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění platném pro rok 2007-2010.

Od roku 2008 došlo pouze k jediné změně týkající se slev na dani, a to mezi lety 2010 a 2011 u slevy na poplatníka. U této položky došlo ke snížení z 24 840 Kč na 23 640 Kč. Tato změna je však platná pouze pro rok 2011.

Kromě tzv. standardních slev, zahrnutých v tabulce 3.3, se používají také slevy při zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Standardní slevy byly zavedeny v roce 2006, kdy nahradily standardní odpočty. Jejich uplatňování se váže na splnění zákonem uvedených podmínek a prokázání stanovených skutečností. Tyto slevy mají převážně funkci sociální a jejich cílem je zohlednit sociální postavení poplatníka a částečně také celé domácnosti.

Standardní slevy kromě slevy na poplatníka lze uplatnit také v poměrné výši. Pokud nejsou podmínky nutné k uplatnění slevy splněny po celé zdaňovací období, pak se započítá jedna dvanáctina slevy za každý měsíc, na jehož počátku byly podmínky splněny.

Slevy na dani se dají uplatnit pouze do výše vypočtené daňové povinnosti, to znamená, že daň po odečtení slev nemůže být nikdy nižší než nula. Hodnota daně po slevách se však dá ještě snížit o daňové zvýhodnění na vyživované dítě, které žije s touto osobou ve společné domácnosti.

Daňové zvýhodnění může být uplatněno formou slevy na dani, daňového bonusu nebo slevy na dani a daňového bonusu. Slevu na dani může poplatník uplatnit pouze do výše vypočtené daňové povinnosti. V případě, kdy je nárok poplatníka na daňové zvýhodnění vyšší než vypočtená daňová povinnost, smí si uplatnit daňový bonus. Ten si však může uplatnit pouze poplatník, který měl v konkrétním zdaňovacím období příjem alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy platné na počátku daného kalendářního roku.

Poplatník může daňový bonus uplatnit v minimální výši 100 Kč, maximálně však do horní hranice určené zákonem. Ta od roku 2005 do roku 2007 činila 30 000 Kč, v roce 2008 byla zvýšena na 52 200 Kč.

Daňové zvýhodnění je v ZDzP platné od roku 2005, do té doby se používal standardní odpočet na dítě. Výše tohoto odpočtu za rok 2004 činila 25 560 Kč ročně.

Slevu na vyživované dítě lze stejně jako ostatní slevy uplatnit pouze v poměrné výši, pokud podmínky pro uplatnění nejsou splněny po celé zdaňovací období. Rozdílem oproti standardním slevám je, že daňové zvýhodnění na dítě, které se v průběhu kalendářního roku narodilo, bylo osvojeno nebo začalo studovat, lze uplatnit již za ten kalendářní měsíc, ve kterém tato skutečnost nastala.

Vývoj hodnot daňového zvýhodnění na vyživované dítě uvádí následující tabulka.

Tab. 3.4 Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

2005	2007	2008	2009	2010
6 000 Kč	6 000 Kč	10 680 Kč	10 680 Kč	11 604 Kč

Zdroj: zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění platném pro zdaňovací období 2005-2010.

Způsob výpočtu daně z příjmů fyzických osob ze základu daně je přehledně zachycen v tab. 3.5.

Tab. 3.5 Výpočet daně

Základ daně z příjmů FO
- nezdanitelné části základu daně
- položky odčitatelné od základu daně
= upravený základ daně (zaokrouhlený na celé stokoruny dolů)
. sazba daně
= daň
- sleva na dani
= daň po slevách
- daňové zvýhodnění
= daň po slevách a daňovém zvýhodnění (zaokrouhlena na celé Kč nahoru)

Zdroj: VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. s. 168. ISBN 978-80-86324-86-9. Schéma převzato a doplněno o vlastní úpravu.

Jak je uvedeno v tab. 3.5 je nejdříve nutné vyčíslit hodnotu daně po slevách, a teprve potom odečíst výši daňového zvýhodnění. Daňové zvýhodnění na vyživované dítě je totiž jedinou položkou, která může způsobit zápornou hodnotu daně. Konečná výše daně po slevách a daňovém zvýhodnění se zaokrouhlí na celé Kč směrem nahoru.

3.1.5 Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky

Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky tvoří největší část důchodů společnosti a jsou upraveny §6 ZDzP.

Podstatným rysem závislé činnosti je skutečnost, že je tato činnost vykonávána nikoliv vlastním jménem nebo na vlastní účet poplatníka, ale dle pokynů plátce, tedy osoby, která příjem poplatníkovi vyplácí.

Poplatník mající příjmy ze závislé činnosti nebo funkční požitky je označován jako zaměstnanec, plátce daně jako zaměstnavatel.

Mezi příjmy ze závislé činnosti patří:

- příjmy z pracovněprávního, služebního nebo členského poměru, v nichž poplatník je povinen při práci dbát příkazů plátce,
- příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů společnosti s ručením omezeným a komanditistů komanditních společností,
- odměny členů statutárních orgánů a jiných orgánů právnických osob,
- příjmy plynoucí v souvislosti s výkonem závislé činnosti dle výše uvedených bodů.

Za příjmy ze závislé činnosti se nepovažují a z předmětu daně jsou vyňaty:

- do limitu stanoveného zvláštním právním předpisem náhrady cestovních výdajů, které jsou poskytovány v souvislosti s výkonem závislé činnosti,
- hodnota osobních ochranných pracovních prostředků, oděvů a obuvi, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků a ochranných nápojů do výše stanovené zvláštním právním předpisem,
- částky přijaté zaměstnancem zálohově od zaměstnavatele,
- náhrady za opotřebení vlastního nářadí, zařízení a předmětů.

3.1.6 Placení daně

Vyměření daně z příjmů FO probíhá na základě daňového přiznání. To je povinen podat každý poplatník, jehož příjmy, které jsou předmětem daně, nejsou od této daně osvobozeny ani nepodléhají zdanění zvláštní sazbou daně, jsou vyšší než 15 000 Kč. Daňové přiznání je poplatník, za kterého daňové přiznání nepodává daňový poradce nebo advokát, povinen podat do konce března následujícího roku. Ke stejnému datu je i daň splatná.

U příjmů ze závislé činnosti se daň vybírá na základě záloh, které se platí prostřednictvím plátce daně, tedy zaměstnavatele.

Poplatník, který má více zaměstnavatelů, si musí zvolit jednoho z nich, u kterého podepíše prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob k příjmům ze závislé činnosti a funkčním požitkům (dále jen Prohlášení k dani). V tomto prohlášení zaměstnanec uvede, že chce uplatňovat slevy na dani u tohoto zaměstnavatele. U žádného jiného pak již tyto úlevy uplatňovat nemůže ani nemůže podepsat Prohlášení k dani.

Do 15. února po uplynutí zdaňovacího období může poplatník písemně požádat plátce daně o provedení ročního zúčtování záloh na daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků a daňového zvýhodnění. Toto roční zúčtování neprovede zaměstnavatel u poplatníka, který podá nebo je povinen podat daňové přiznání. Po vyčíslení celkové daňové povinnosti mohou nastat 2 případy. Poplatník buď na měsíčních zálohách zaplatil více, než je stanovená daňová povinnost (v takovém případě má nárok na přeplatek), nebo součet měsíčních záloh byl menší než výsledná daňová povinnost (v takovém případě vznikne poplatníkovi doplatek).

3.2 Legislativní úprava sociálního pojištění

Výpočet důchodových daní je většinou ovlivněn platbami sociálního pojištění. Názory na to, zda zahrnout teorii sociálního pojištění do oblasti daní, se odlišují. Na straně jedné nejsou splněny všechny charakteristiky daně, na druhé straně však výrazně zasahují do důchodové situace poplatníka, a zejména proto bývají ve většině případů považovány za odvody daňového charakteru, viz Šíroký (2008).

Jelikož v rámci pozdější analýzy legislativních změn je pro srovnání použito daňové zatížení, které zahrnuje rovněž položky sociálního pojištění, je zde zmíněna i tato tematika v rozsahu potřebném pro následující srovnání.

Pojistné na sociální pojištění tvoří největší veřejný příjem v České republice, viz Vančurová, Láchová (2010). Vybrané pojistné na veřejné zdravotní pojištění je přerozdělováno jednotlivým pojišťovnám, pojistné na sociální zabezpečení je příjmem státního rozpočtu.

V České republice je sociální pojištění tvořené veřejným zdravotním pojištěním a sociálním zabezpečením, které zahrnuje důchodové pojištění, státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění.

3.2.1 Pojistné na sociální zabezpečení

Platba pojistného na sociální zabezpečení je v České republice upravena zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Výše pojistného na sociální zabezpečení je určena jako procento z vyměřovacího základu zaměstnance zjištěného v rozhodném období, za které se podle ZPSZ považuje kalendářní měsíc. Výše pojistného se zaokrouhluje na celé koruny nahoru. Sazby pojistného na sociální zabezpečení v letech 2004 – 2010 jsou uvedeny v Příloze 1.

Vyměřovacím základem zaměstnance je součet všech jeho příjmů zúčtovaných mu zaměstnavatelem v souvislosti s výkonem zaměstnání, které založilo účast na nemocenském nebo důchodovém pojištění. Tyto příjmy musí být zároveň předmětem daně z příjmů fyzických osob a nesmí být od této daně osvobozeny. Do vyměřovacího základu nevstupují příjmy uvedené v § 5 odst. 2 ZPSZ. Ze stejného vyměřovacího základu je placeno pojistné na sociální zabezpečení zaměstnancem i zaměstnavatelem.

3.2.2 Pojistné na veřejné zdravotní pojištění

Platba pojistného na veřejné zdravotní pojištění je v České republice upravena zákonem č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Výše pojistného na všeobecné zdravotní pojištění je určena jako procento z vyměřovacího základu za rozhodné období, kterým je kalendářní měsíc. V hodnotě sazeb zdravotního pojištění nedošlo mezi lety 2004 až 2010 k žádné změně. Jejich výše činí pro zaměstnavatele 9 % a pro zaměstnance 4,5 %. Hodnota vypočteného pojistného na zdravotní pojištění je zaokrouhlována na celé koruny nahoru.

Vyměřovacím základem zaměstnance je součet příjmů, které mu byly zaměstnavatelem zúčtovány v souvislosti s výkonem zaměstnání. Jedná se přitom o příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky (dle §6 ZDzP), které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob a nejsou od této daně osvobozeny.

U pojistného na veřejné zdravotní pojištění je ze zákona stanoven minimální vyměřovací základ, kterým je u zaměstnanců minimální mzda pracovníků v pracovním poměru odměňovaných měsíční mzdou, tzn. minimální mzda. Zaměstnanec, jehož vyměřovací základ je nižší než zákonem stanovený minimální vyměřovací základ, musí prostřednictvím svého zaměstnavatele provést doplatek do minimálního vyměřovacího základu ve výši 13,5 % z rozdílu vyměřovacích základů. Poplatník tedy odvede pojistné na zdravotní pojištění nejen ve výši určené pro zaměstnance, ale rovněž ve výši určené pro zaměstnavatele. Hodnoty minimálního vyměřovacího základu v letech 2004 až 2010 jsou uvedeny v Příloze 1.

Od roku 2008 platí pro zaměstnance ustanovení o maximálním vyměřovacím základu pro odvod pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Do konce roku

2007 platilo toto ustanovení pouze pro OSVČ. Maximální vyměřovací základ je horní limit při určování vyměřovacího základu pro odvod pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Přesáhne-li úhrn příjmů vstupujících do vyměřovacího základu zaměstnance od začátku kalendářního roku částku zákonem stanovenou jako maximální vyměřovací základ, přestává zaměstnavatel srážet zaměstnanci povinné pojistné z jeho dalších započitatelných příjmů. Tyto příjmy však mohou zaměstnanci plynout pouze od jednoho zaměstnavatele, protože přesáhne-li suma příjmů od téhož zaměstnavatele maximální vyměřovací základ, neplatí již ani zaměstnavatel za takového zaměstnance povinné pojistné. V případě, kdy má zaměstnanec více zaměstnavatelů, se postupuje podle §3 odst. 17 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění a podle §15a odst. 2 ZPSZ. Výše maximálních vyměřovacích základů v letech 2008 až 2010 je uvedena v Příloze 1.

3.3 Shrnutí nejvýznamnějších legislativních změn

V této kapitole jsou shrnuty nejvýznamnější změny, které byly provedeny v legislativní úpravě daně z příjmů FO a povinného pojistného v letech 2004 až 2010.

V roce 2005 byla nahrazena nezdanitelná část základu daně z titulu vyživovaného dítěte daňovým zvýhodněním na vyživované dítě, a tím vznikla poprvé možnost čerpat daňový bonus.

V roce 2006 došlo k přeměně ostatních standardních odpočtů na slevy na dani. Jednalo se o slevu na poplatníka, na manžela nebo manželku bez vlastního příjmu, na poplatníka pobírajícího invalidní důchod nebo držitele průkazu ZTP/P či o slevu na poplatníka připravujícího se na budoucí povolání.

V roce 2008 došlo k nahrazení klouzavě progresivní sazby daně sazbou daně lineární a současně ke zvýšení slev na dani. Rovněž se změnil způsob tvorby základu daně z příjmů FO pro příjmy ze závislé činnosti. U sociálního pojištění došlo k zavedení maximálního vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a pro pojistné na všeobecné zdravotní pojištění. V tomto roce byla rovněž zvýšena hodnota daňového zvýhodnění na vyživované dítě a došlo ke zvýšení horního limitu pro čerpání daňového bonusu.

V roce 2010 byl maximální vyměřovací základ zvýšen z 4násobku průměrné roční mzdy platné v roce 2008 na 6násobek průměrné roční mzdy platné pro rok 2010. Dále došlo ke snížení sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem a ke zvýšení daňového zvýhodnění na vyživované dítě.

4 Posouzení dopadu změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob na vybraného poplatníka

V této kapitole budou hodnoceny dopady vybraných změn v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů na daňové zatížení vybraného poplatníka. V pozdější analýze legislativních změn budou srovnávány také celkové odvody, které poplatníkovi vzniknou v souvislosti s jeho příjmem, tzn. nejen výše daně z příjmů FO, ale také hodnota povinného pojistného. Proto zde budou analyzovány také změny v zákoně č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a v zákoně č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Tyto změny budou nejdříve srovnávány v časovém horizontu, a to v letech 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010. V těchto letech byly provedeny změny, které významným způsobem ovlivnily konstrukci osobní důchodové daně a platbu sociálního pojištění. Tyto změny byly popsány v kapitole 3.3.

Ve druhé části bude provedena analýza citlivosti, kde budou posuzovány dopady vybraných změn na daného poplatníka.

Při analýze daňového zatížení budou posuzovány pouze dopady vybraných změn provedených v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob a sociálního pojištění. Patří mezi ně změny sazby daně, nezdanitelných částí základu daně, daňového zvýhodnění na vyživované dítě, slevy na poplatníka, popř. nahrazení nezdanitelných částí základu daně slevami na dani. Dále zde budou charakterizovány také změny související se zavedením „superhrubé mzdy“ a změny v oblasti sociálního pojištění.

4.1 Vymezení základních předpokladů pro výpočet

Analýza daňového zatížení bude provedena na vybraném poplatníkovi, u kterého se předpokládají následující skutečnosti.

Vybraný poplatník je fyzickou osobou a pobírá ve všech zdaňovacích obdobích pouze příjmy z pracovněprávního vztahu, tzn. příjmy ze závislé činnosti dle §6, písmene a) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. V bakalářské práci bude pracováno s příjmy poplatníka za celé zdaňovací období, tzn. za období jednoho roku. Hrubé příjmy vybraného poplatníka jsou odvozeny od násobků průměrné roční mzdy. V bakalářské práci bude pracováno s hrubými příjmy v intervalu 0,2 – 8násobku průměrné roční mzdy.

Vybraný poplatník má pouze jedno zaměstnání, kde má podepsáno prohlášení k dani (u tohoto zaměstnavatele uplatňuje odpočty a slevy na dani).

Vybraný poplatník je ženatý, přičemž jeho manželka má vlastní příjmy přesahující za zdaňovací období částku 68 000 Kč.

V analýze daňového zatížení bude pracováno se 2 variantami poplatníka. V první variantě je předpokládáno, že vybraný poplatník je bezdětný. Druhá varianta vychází ze skutečnosti, že vybraný poplatník má 2 děti, na které si uplatňuje daňové zvýhodnění dle §35c zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Jeho manželka si daňové zvýhodnění neuplatňuje.

Pro zjednodušení se předpokládá, že vybraný poplatník nepobíral za žádné zdaňovací období sociální dávky ani nemocenskou.

Změny v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob, popř. také v legislativní úpravě sociálního pojištění, budou analyzovány prostřednictvím ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným (DZ_{ODD+PP}). Hodnota tohoto ukazatele je vyčíslena pomocí vztahu (2.1).

K přesnějšímu vyčíslení dopadu legislativních změn daně z příjmů fyzických osob na daňové zatížení poplatníka bude v některých případech použit ukazatel daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní (DZ_{ODD}), viz vztah (2.2).

4.2 Analýza vlivu vybraných legislativních změn na daňové zatížení poplatníka za časové období

Vybrané změny provedené v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob a sociálního pojištění budou srovnávány v letech 2004 – 2010. Posouzení hodnot daňového zatížení bude provedeno nejen v čase, ale také v závislosti na rozdílné příjmové výši poplatníka a na různé rodinné situaci poplatníka, přičemž bude srovnáván bezdětný poplatník a poplatník se dvěma vyživovanými dětmi.

4.2.1 Vývoj skutečných hodnot daňového zatížení vybraného poplatníka ve sledovaných letech

Hrubé příjmy poplatníka jsou odvozeny od násobků skutečných ročních průměrných mezd platných v letech 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010. Jejich hodnoty jsou uvedeny v následující tabulce.

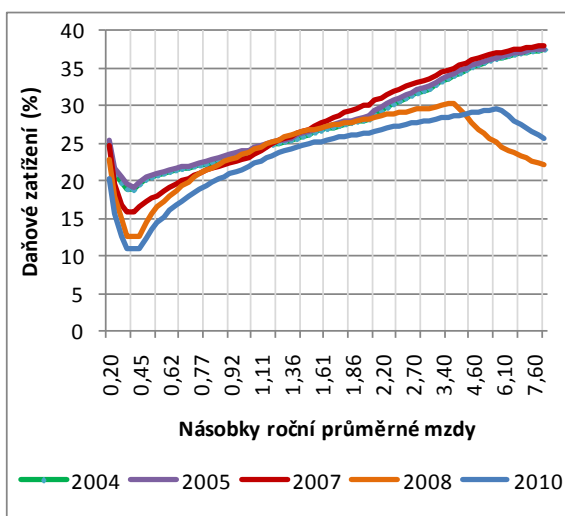
Tab. 4.1 Průměrné roční mzdy

2004	2005	2007	2008	2010
209 592 Kč	220 128 Kč	251 484 Kč	272 292 Kč	284 508 Kč

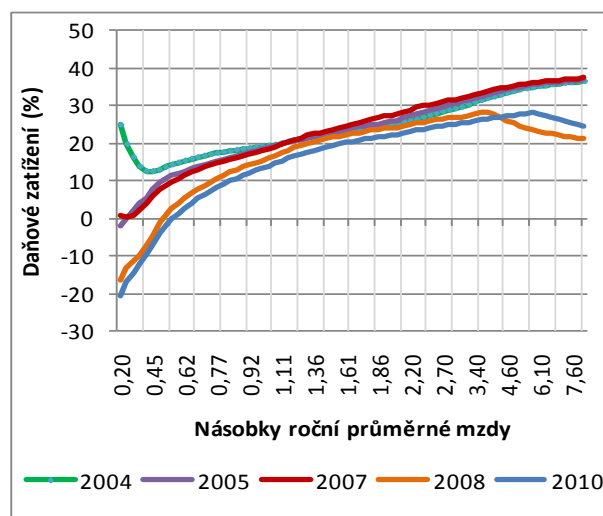
Zdroj: ČSÚ

Na základě vypočtených hodnot daňového zatížení byly sestrojeny grafy, které zobrazují daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným bezdětného poplatníka a poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi. Vypočtené hodnoty ukazatele daňového zatížení jsou uvedeny v Příloze 2. Vývoj hodnot daňového zatížení bezdětného poplatníka za sledované období je zachycen na obr. 4.1. Daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi zobrazuje obr. 4.2.

Obr. 4.1 Vývoj hodnot $DZ_{\text{ODD+PP}}$ bezdětného poplatníka v letech 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010

Obr. 4.2 Vývoj hodnot $DZ_{\text{ODD+PP}}$ poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2004, 2005, 2007, 2008, 2010

Z grafického znázornění a vypočtených hodnot ukazatele daňového zatížení lze konstatovat, že s růstem příjmu poplatníka dochází k růstu hodnot ukazatele daňového zatížení. Výjimku tvoří hodnoty ukazatele pro nízkopříjmové poplatníky. Dále lze konstatovat, že hodnoty ukazatele bezdětného poplatníka jsou vždy vyšší než u poplatníka s dětmi.

Z obr. 4.1 a 4.2 lze dále vyvodit, že změny, ke kterým došlo mezi lety 2004 a 2010, ovlivnily nejvýrazněji poplatníky, jejichž příjmy jsou nižší než 0,7násobek průměrné roční mzdy a na druhé straně poplatníky s příjmy vyššími, než je dvojnásobek průměrné roční mzdy.

Hodnoty daňového zatížení se v čase buď snižovaly, nebo zůstávaly na stejné úrovni. Výjimku tvoří hodnoty ukazatele u vysokopříjmových poplatníků v roce 2010.

4.2.2 Vliv legislativních změn na vývoj hodnot ukazatele daňového zatížení

V předcházející kapitole byly vyčísleny hodnoty ukazatele daňového zatížení za použití skutečných průměrných ročních mezd. Tento výpočet s následným grafickým znázorněním umožňoval stanovit skutečnou výši daňového zatížení v jednotlivých letech.

V hodnotách tohoto ukazatele však dochází meziročně k mírnému navýšení, které je způsobeno změnou veličiny průměrné roční mzdy.

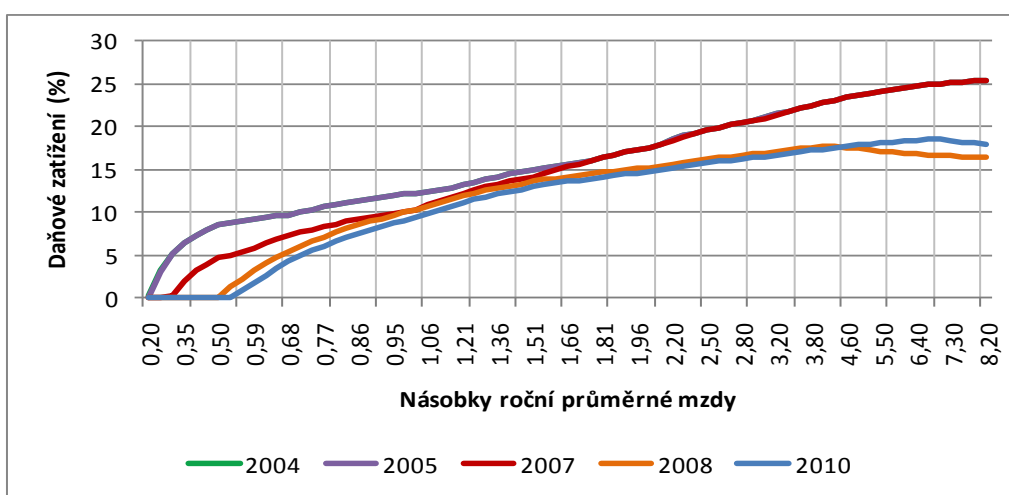
Pro posouzení změn provedených v legislativní úpravě osobní důchodové daně a sociálního pojištění mezi jednotlivými lety je důležité zafixovat tuto proměnnou veličinu a pracovat pouze se stejnou hodnotou průměrné mzdy ve všech letech. Za tuto fixní průměrnou mzdu je v bakalářské práci považován aritmetický průměr skutečných průměrných mezd platných v letech 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010, jehož výše činí 247 601 Kč.

Vliv legislativních změn na daňové zatížení bude nejdříve zkoumán u bezdětného poplatníka, poté u poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi. Pro lepší názornost bude nejdříve porovnáváno daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní (DZ_{ODD}), kde bude srovnáván dopad změn provedených v ZDzP na vybraného poplatníka. Změny v legislativní úpravě povinného pojistného budou charakterizovány na grafech vyjadřujících daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným (DZ_{ODD+PP}). Vypočtené hodnoty obou ukazatelů pro obě varianty poplatníků za jednotlivé roky jsou uvedeny v Příloze 3.

4.2.2.1 Daňové zatížení bezdětného poplatníka v letech 2004 – 2010

V první části analýzy časového vývoje bude srovnáváno daňové zatížení bezdětného poplatníka. Grafické znázornění vypočtených hodnot ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní je zachyceno na obr. 4.3.

Obr. 4.3 Vývoj hodnot DZ_{ODD} bezdětného poplatníka

Hodnoty daňového zatížení bezdětného poplatníka v roce 2004 jsou totožné s hodnotami daňového zatížení poplatníka v roce 2005. Lze tedy konstatovat, že mezi lety

2004 a 2005 nebyla provedena žádná změna, která by ovlivnila výši daňové povinnosti bezdětného poplatníka.

V roce 2007 došlo ke snížení daňového zatížení poplatníků s příjmy do výše 1,7násobku fixní průměrné mzdy. Prvním důvodem tohoto poklesu je přeměna standardních odpočtů (nezdanitelných částí základu daně) na slevy na dani. V případě bezdětného poplatníka se jedná o změnu nezdanitelné části základu daně na poplatníka na slevu na poplatníka, která měla nejvýraznější vliv na poplatníky s příjmem do 0,3násobku fixní průměrné mzdy. Těmto poplatníkům nevzniká v roce 2007 žádná daňová povinnost. Další okolností, která přispěla ke snížení daňového zatížení bezdětného poplatníka, je změna sazby daně ve dvou nejnižších daňových pásmech. V prvním daňovém pásmu byla původní sazba daně 15 % nahrazena sazbou daně 12 %. Ve druhém daňovém pásmu došlo ke snížení sazby daně z 20 % na 19 %. Na základě grafického znázornění a vypočtených hodnot lze konstatovat, že tyto legislativní úpravy ovlivnily pouze daňové zatížení bezdětného poplatníka s příjmy do 1,7násobku fixní průměrné mzdy. U vyšších příjmů je již dopad těchto změn zanedbatelný a hodnoty ukazatele jsou totožné s hodnotami daňového zatížení v letech 2004 a 2005.

V roce 2008 došlo ke snížení hodnot daňového zatížení u všech příjmových skupin vybraného poplatníka. Nejvýraznější pokles daňového zatížení osobní důchodové daně byl zaznamenán u poplatníků s příjmy v intervalu 0,3 - 0,9násobku fixní průměrné mzdy a u poplatníků s vyšším příjmem, než je 1,5násobek fixní průměrné mzdy. U poplatníků pobírajících příjmy v intervalu 0,9 - 1,5násobku fixní průměrné mzdy je dopad změn na jejich daňové zatížení zanedbatelný až nulový.

Odlišný vývoj hodnot daňového zatížení v roce 2008 oproti roku 2007 byl zapříčiněn více faktory. V první řadě došlo k nahrazení klouzavě progresivní sazby daně sazbou daně lineární. Tato změna způsobila výrazný pokles hodnot daňového zatížení převážně u vysokopříjmových poplatníků. Dále došlo ke zvýšení slev na dani a ke změně tvorby základu daně. Příjmy již nelze snižovat o výdaje ve výši pojistného na sociální pojištění placené zaměstnancem, ale naopak se navyšují o pojistné na sociální pojištění placené zaměstnavatelem. Zvýšení slevy na poplatníka způsobilo u nízkopříjmových poplatníků s příjmy do výše minimální mzdy nulovou výši daně z příjmů fyzických osob.

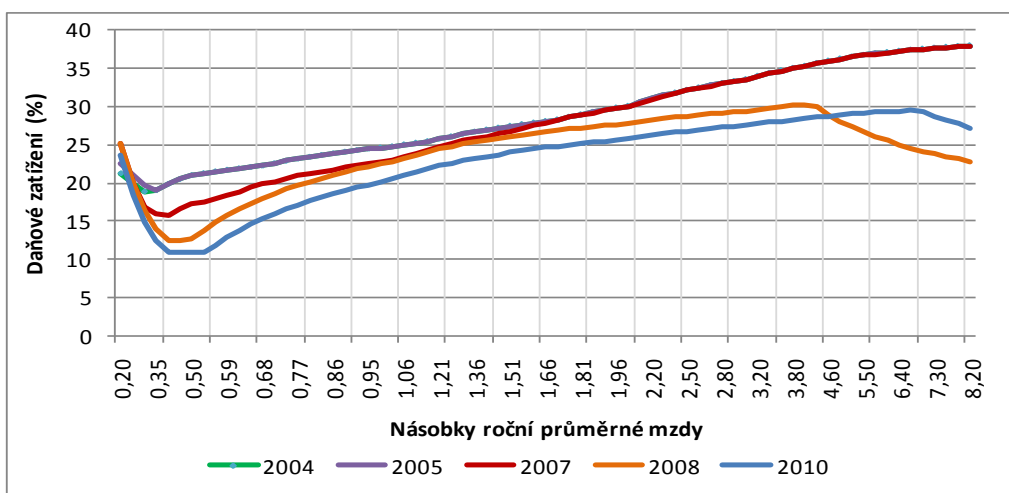
U poplatníků s příjmy vyššími než 4násobek fixní průměrné mzdy dochází k dalšímu poklesu, který je zapříčiněn maximálním vyměřovacím základem pro povinné pojistné. Z tohoto důvodu se hrubá mzda již dále nenavyšuje o pojistné na sociální zabezpečení a

státní politiku zaměstnanosti a pojistné na zdravotní pojištění, a tím dochází k potencionálnímu snížení základu daně a daňové povinnosti vybraného poplatníka.

U poplatníků s příjmy do výše 4násobku fixní průměrné mzdy jsou hodnoty daňového zatížení osobní důchodové daně bezdětného poplatníka v roce 2010 shodné s hodnotami ukazatele v roce 2008. U poplatníků s vyššími příjmy dochází k odchýlení vlivem posunu maximálního vyměřovacího základu, jehož dopad je popsán níže.

Změny v zákoně č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a v zákoně č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, které ovlivnily daňové zatížení bezdětného poplatníka, jsou zachyceny na obr. 4.4.

Obr. 4.4 Vývoj hodnot DZ_{ODD+PP} bezdětného poplatníka

Na základě vypočtených hodnot a grafického znázornění daňového zatížení lze konstatovat, že hodnoty ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným jsou ve všech letech u nízkopříjmových poplatníků ve výši od 20 % do 25 %. S růstem příjmů dochází k jejich poklesu. K opětovnému nárůstu dochází až u poplatníků s příjmy na úrovni 0,4násobku fixní průměrné mzdy. U příjmů nižších než minimální mzda je vyšší daňové zatížení způsobeno minimálním vyměřovacím základem pro zdravotní pojištění. Jelikož se tento minimální vyměřovací základ meziročně zvyšuje nebo zůstává na stejné úrovni, daňové zatížení poplatníků s příjmy do výše minimální mzdy se každým rokem mírně zvyšuje.

V roce 2008 byl mj. zaveden také maximální vyměřovací základ pro pojistné na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Po dosažení tohoto maxima stanoveného násobkem průměrné měsíční mzdy již zaměstnanec neplatí sociální pojištění. Rovněž ani zaměstnavatel neodvádí za takového zaměstnance povinné pojistné. To znamená, že jeho

hrubý příjem se již dále nenavýšuje na „superhrubou mzdu“. Tím dochází také ke snížení samotné daně z příjmů fyzických osob. V roce 2008 činil maximální vyměřovací základ 48násobek průměrné měsíční mzdy daného roku, což je po přepočtu 4násobek průměrné roční mzdy platné v roce 2008. V grafickém znázornění (obr. 4.3 a 4.4) dochází u poplatníků s vyššími příjmy než je tato hodnota k výraznému poklesu daňového zatížení roku 2008.

V roce 2010 byl maximální vyměřovací základ posunut na hodnotu 72násobku průměrné měsíční mzdy platné v roce 2010, což činí 6násobek průměrné roční mzdy daného roku. Na úrovni této hodnoty je v obr. 4.3 a 4.4 v křivce daňového zatížení roku 2010 patrný výrazný pokles.

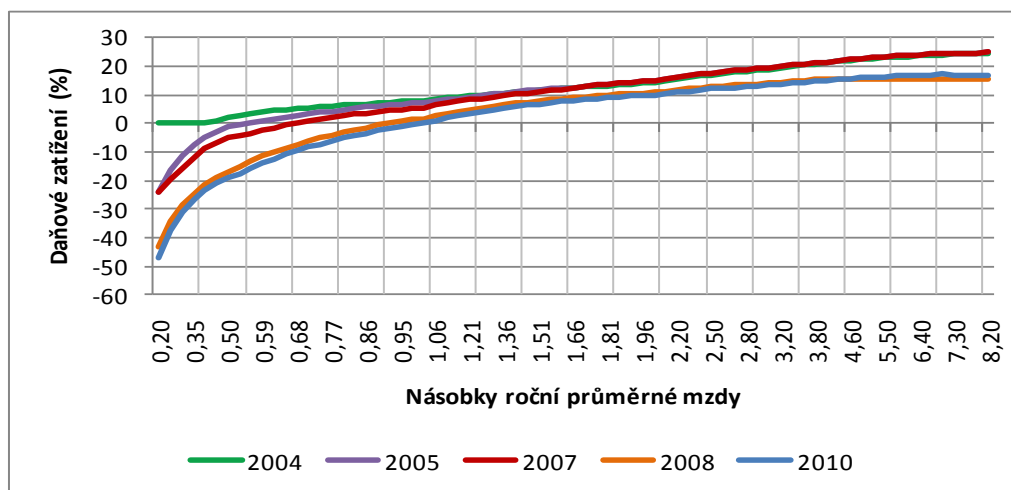
Z grafického znázornění lze dále vyvodit snížení hodnot daňového zatížení v celém příjmovém rozsahu v roce 2010 oproti roku 2008. Důvodem je snížení sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem z 8 % na 6,5 %.

4.2.2.2 Daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi v letech 2004 – 2010

V předcházející kapitole byly posuzovány změny v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v zákoně č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a v zákoně č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, které ovlivnily daňové zatížení bezdětného poplatníka. V této kapitole budou popsány legislativní úpravy, které měly dopad na daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi.

Na základě vypočtených hodnot byl vytvořen graf zachycující vývoj hodnot daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní poplatníka vyživujícího dvě děti (obr. 4.5).

Obr. 4.5 Vývoj hodnot DZ_{ODD} poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi

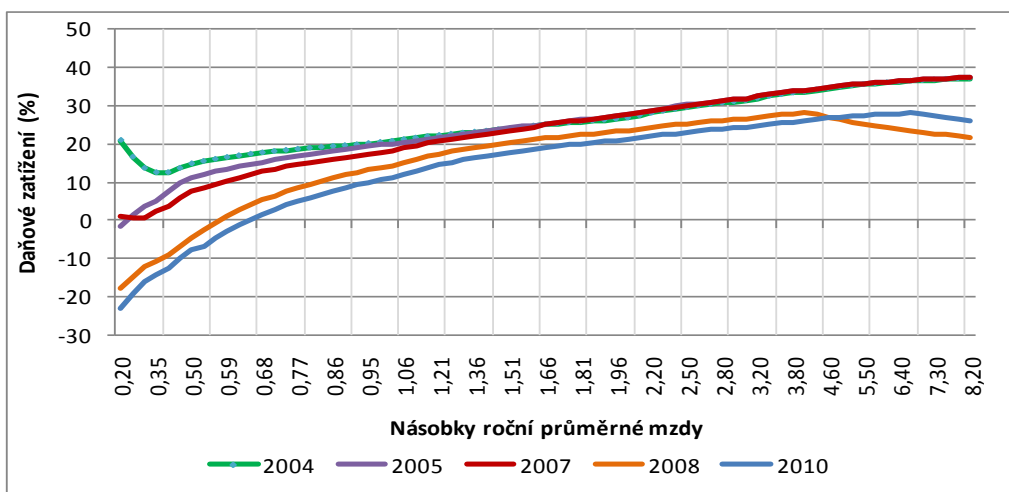

Z grafického znázornění daňového zatížení lze konstatovat, že v roce 2005 došlo k výraznému snížení hodnot ukazatele u poplatníků s příjmem do výše fixní průměrné mzdy. Důvodem tohoto poklesu je nahrazení standardního odpočtu na vyživované dítě daňovým zvýhodněním na vyživované dítě, který poprvé připouští možnost tzv. daňového bonusu. V roce 2004 se daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi liší od bezdětného poplatníka nulovou daní z příjmů FO pro poplatníky s příjmy do 0,45násobku fixní průměrné mzdy. Oproti tomu v roce 2005 může poplatník se dvěma vyživovanými dětmi s příjmy do 0,56násobku fixní průměrné mzdy využívat zápornou daň ve formě daňového bonusu. Zde je nutné připomenout ještě jednu podmínku pro čerpání daňového bonusu, která již byla zmíněna v kapitole 3.1.4. Daňový bonus můžou čerpat pouze poplatníci, kteří měli v daném zdaňovacím období příjem alespoň ve výši 6násobku minimální mzdy. V obr. 4.5 není tato skutečnost patrná, neboť je zde pracováno až s příjmy ve výši 0,2násobku fixní průměrné mzdy, což je více než 6násobek minimální mzdy.

Legislativními úpravami v roce 2008 došlo mimo jiné také ke zvýšení hodnot daňového zvýhodnění a k úpravě podmínek pro jeho uplatnění. Z obr. 4.5 vyplývá, že tyto změny opět nejvýrazněji ovlivnily daňové zatížení poplatníků s příjmy nižšími, než je průměrná mzda. Platit daň z příjmů FO začíná poplatník se dvěma vyživovanými dětmi teprve na úrovni průměrné mzdy.

Grafické znázornění daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi je zachyceno na obr. 4.6.

Obr. 4.6 Vývoj hodnot $DZ_{\text{ODD+PP}}$ poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi

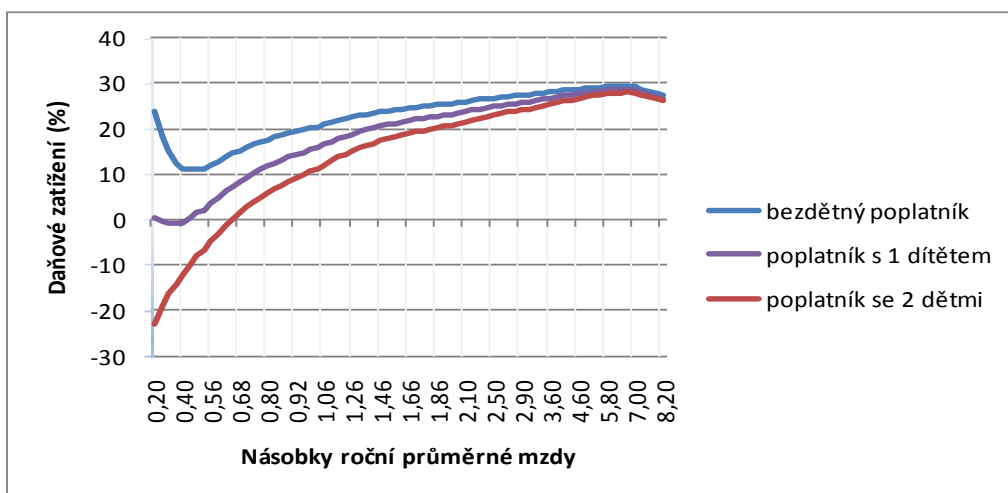

Změny v pojistném na sociální zabezpečení a v pojistném na zdravotní pojištění měly stejný vliv na bezdětného poplatníka jako na poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi. Daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným

poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi se od daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným bezdětného poplatníka liší pouze v uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované dítě.

Rozdíl, o který je vyšší daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným bezdětného poplatníka a poplatníka, který si uplatňuje daňové zvýhodnění na 1, popř. 2 děti za rok 2010, je zachycen na obr. 4.7.

Obr. 4.7 Vývoj hodnot $DZ_{\text{ODD+PP}}$ bezdětného poplatníka a poplatníka s dětmi za rok 2010

Z grafického znázornění ukazatele daňového zatížení (obr. 4.7) vyplývá, že poplatník s dětmi má v celém příjmovém rozsahu výrazně nižší daňové zatížení než bezdětný poplatník.

Při uplatnění daňového zvýhodnění na 1 vyživované dítě klesne daňové zatížení poplatníkovi pobírajícímu minimální mzdu až o 10 %. Daňové zatížení klesá s uplatněním daňového zvýhodnění na každé další dítě o stejnou hodnotu. Při uplatnění daňového zvýhodnění na více než 5 dětí už ke snižování daňového zatížení nedochází z důvodu horního limitu stanoveného pro daňový bonus.

U poplatníka s průměrnou mzdou vyvolá uplatnění 1 dítěte pokles daňového zatížení o 5 %. U výšepříjmových poplatníků je již dopad na jejich daňové zatížení minimální.

4.2.3 Shrnutí výsledků dosažených analýzou časového vývoje daňového zatížení

Výše zdanění bezdětného poplatníka a poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi bylo posuzováno prostřednictvím ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným.

Z výsledků ukazatelů vypočtených pro obě varianty poplatníka bylo zjištěno, že s růstem příjmů bezdětného poplatníka i poplatníka se dvěma dětmi se daňové zatížení

zvyšuje. Výjimku tohoto tvrzení tvoří příjmy nižší, než je minimální mzda, z důvodu minimálního vyměřovacího základu pro zdravotní pojištění. Dále bylo zjištěno, že daňové zatížení bezdětného poplatníka je vždy vyšší než daňové zatížení poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi, a to o hodnotu daňového zvýhodnění.

Meziročně hodnoty ukazatele klesaly nebo zůstávaly stejné, to znamená, že čistý příjem poplatníka se při stejném hrubém příjmu meziročně mírně zvyšoval nebo zůstával na stejné úrovni. Výjimku tvoří příjmy vyšší než 4násobek roční průměrné mzdy. Tam se v roce 2010 z důvodu navýšení maximálního vyměřovacího základu daňové zatížení oproti roku 2008 zvýšilo. V roce 2008 byl zaznamenán nejvýraznější pokles ukazatele daňového zatížení, který měl vliv jak na nízkopříjmové, tak vysokopříjmové poplatníky.

Jelikož meziročně vešlo v platnost více změn v dané legislativě, nelze s jistotou říci, jak velký dopad měla na daňové zatížení poplatníka změna konkrétní položky. Proto je v další části práce provedena analýza citlivosti, která postihuje vždy jen jednu změnu výchozích parametrů.

4.3 Analýza citlivosti

V legislativní úpravě osobní důchodové daně a sociálního pojištění již došlo od jejich zavedení k mnoha novelizacím, proto nelze vyloučit ani následné změny parametrů daně z příjmů FO, popř. povinného pojistného. V této části bakalářské práce bude postihnout dopad změn vždy jen jednoho parametru na daňové zatížení vybraného poplatníka.

Analýza citlivosti je chápána jako metoda analyzování, při které se zjišťuje dopad kolísání určitých faktorů na daný výstup, či danou pozorovanou skutečnost. V tomto případě budou zkoumány změny dílčích prvků daně a okrajově také sociálního pojištění na velikost ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným.

Jelikož změna vybraných konstrukčních prvků daně má stejný dopad na daňové zatížení bezdětného poplatníka jako poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi, bude analýza citlivosti provedena pouze na bezdětném poplatníkovi.

Protože v analýze citlivosti bude postihnout parametr, který nebyl srovnáván v předchozí analýze časového vývoje, je charakteristika vybraného poplatníka v této části kapitoly doplněna o další skutečnost. Předpokládá se zde, že fiktivní poplatník má uzavřené soukromé životní pojištění, za které platí každý kalendářní rok 12 000 Kč. Tuto částku si v plné výši uplatňuje jako nezdanitelnou část základu daně. U poplatníka jsou splněny všechny podmínky nutné k uplatnění tohoto odpočtu. Výplata pojistného plnění je ve

smlouvě sjednána až po 60 měsících od uzavření smlouvy a ve věku vyšším než je 60 let. Fiktivní poplatník je pojistníkem i pojištěným.

Změny parametrů se vztahují k roku 2010, neboť mezi lety 2010 a 2011 byla provedena jediná změna v konstrukci osobní důchodové daně týkající se konkrétně sledované oblasti. Jedná se o změnu položky sleva na poplatníka, která byla snížena z 24 840 Kč na 23 640 Kč. Tato hodnota však má být platná pouze pro období roku 2011 a s účinností od 1. 1. 2012 má být opět nahrazena hodnotou 24 840 Kč. Analýza citlivosti bude provedena v podmínkách lineární sazby daně.

Mezi parametry, jejichž změna bude následně analyzována, patří sazba pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, nezdánitelné části základu daně, sazba daně, sleva na poplatníka, odvody zaměstnance z hrubé mzdy a změna základu daně. U parametrů, které jsou vyjádřeny hodnotově, bude předpokládána změna ve výši 5, 10 a 15 %. U parametrů vyjádřených v procentech bude změna předpokládána ve výši 1, 2 a 3 procentních bodů (dále jen p.b.). U základu daně bude počítáno se změnou ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka.

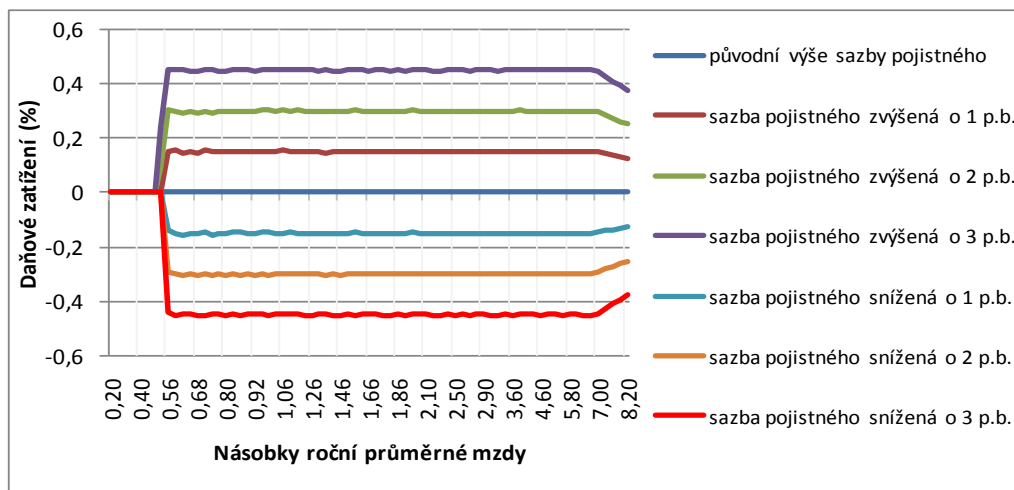
Na základě vypočtených hodnot daňového zatížení budou sestrojeny grafy, které znázorňují dopad změny každého parametru na daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným prostřednictvím vývoje absolutní změny daňového zatížení. Ta vyjadřuje rozdíl mezi hodnotou ukazatele daňového zatížení po aplikaci dané změny a jeho původní výší. Vývoj daňového zatížení bude zachycen pro poplatníky s příjmy od 0,2 do 8násobku fixní průměrné mzdy, za kterou zde bude opět považována hodnota 247 601 Kč. Vypočtené hodnoty ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným v původní výši a po aplikaci dané změny a absolutní změny tohoto ukazatele způsobené zvýšením, snížením či přeměnou určitého parametru jsou uvedeny v Příloze 4.

4.3.1 Odvody placené zaměstnavatelem za své zaměstnance

V této části jsou analyzovány změny parametrů, které ovlivňují výši základu daně, jehož hodnota je rovna tzv. superhrubé mzdě. Jedná se o odvody placené zaměstnavatelem za své zaměstnance. Je zde předpokládána změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem o $\pm 1, 2$ a 3 p.b. a změna sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem také o $\pm 1, 2$ a 3 p.b. Původní výše sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem činí 25 % a původní výše sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem činí 9 %.

Nejdříve je analyzována změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem. Změna ukazatele daňového zatížení způsobená změnou tohoto parametru je zachycena na obr. 4.8.

Obr. 4.8 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem

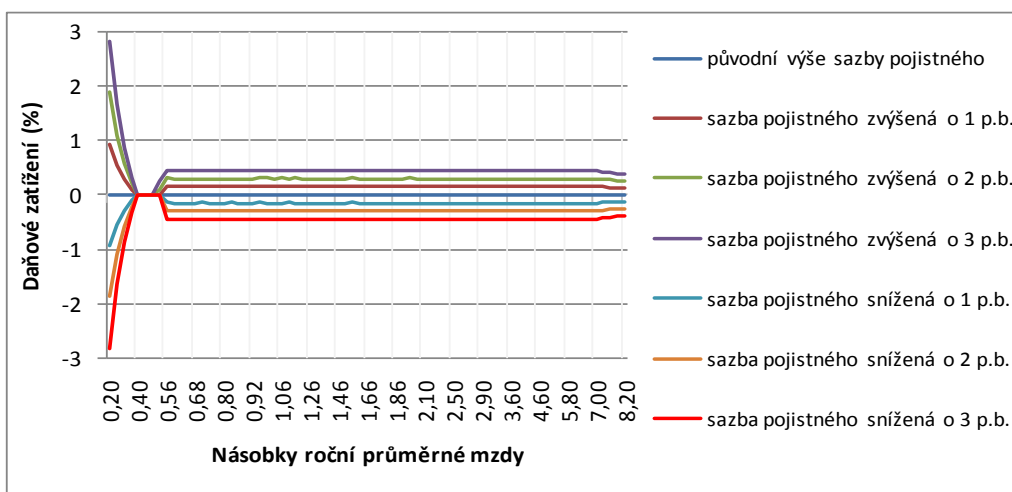
Z grafického znázornění (obr. 4.8) lze vyvodit, že zvýšení sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem způsobuje růst daňového zatížení poplatníka a snížení této sazby jeho pokles. Pojistné na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem ovlivňuje výši základu daně, neboť se společně s pojistným na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem přičítá k hrubému příjmu poplatníka, a tvoří tak tzv. superhrubou mzdu. Změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem ovlivňuje až poplatníky s příjmy vyššími než je 0,5 násobek fixní průměrné mzdy. U poplatníků s vyššími příjmy je absolutní změna daňového zatížení konstantní, a teprve u poplatníků s příjmem na úrovni 6 násobku fixní průměrné mzdy dochází k jejímu snižování vlivem maximálního vyměřovacího základu.

Podobně jako změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem ovlivňuje daňové zatížení poplatníka také změna sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem.

Z vypočtených hodnot daňového zatížení byl sestrojen graf vyjadřující absolutní změnu tohoto ukazatele způsobenou změnou sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem (obr. 4.9).

Na základě tohoto grafického znázornění lze konstatovat, že zvýšení sazby pojistného vyvolá růst daňového zatížení, snížení jeho pokles.

Obr. 4.9 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem

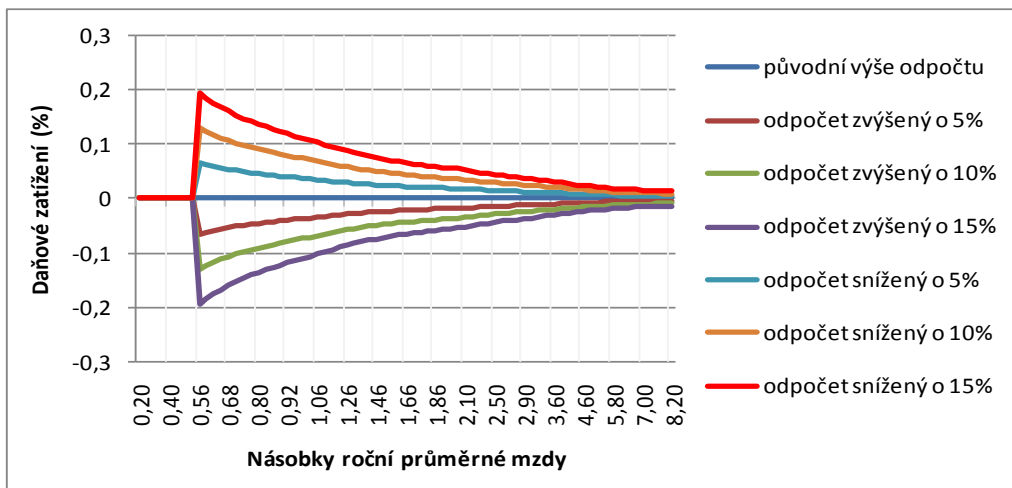

Změna zkoumaného parametru má stejný vliv na daňové zatížení poplatníka jako změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem. Výjimku tvoří poplatníci, jejichž příjem je nižší než minimální mzda. Příčinou je minimální vyměřovací základ pro zdravotní pojištění. Jeho vliv na daňové zatížení poplatníka bude popsán u změny parametru sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnancem, neboť minimální vyměřovací základ ovlivňuje významným způsobem i tuto položku.

4.3.2 Nezdánitelné části základu daně

V předcházející kapitole byly zmíněny položky, které působí na velikost základu daně. V této části je analyzována změna parametru nezdánitelné části základu daně, která ovlivňuje velikost upraveného základu daně. Za tento parametr je konkrétně považována nezdánitelná část základu daně z titulu platby soukromého životního pojištění. U analýzy citlivosti je předpokládána změna od původní hodnoty 12 000 Kč o ± 5 , 10 a 15 %.

Obr. 4.10 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou odpočtu (nezdánitelných částí ZD)

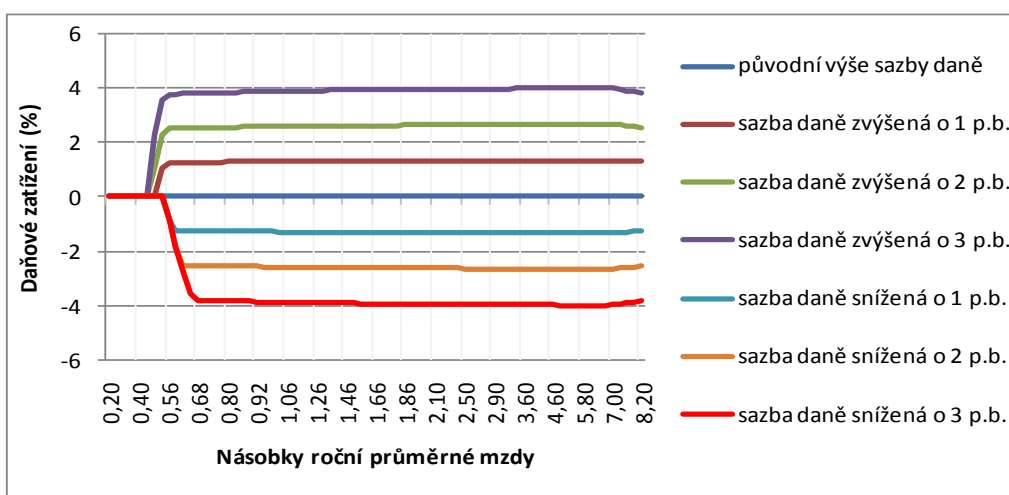
Na základě grafického znázornění vlivu změny odpočtu (nezdanitelných částí základu daně) na daňové zatížení vybraného poplatníka (obr. 4.10) lze konstatovat, že zvýšení nezdanitelných částí základu daně způsobuje pokles daňové povinnosti poplatníka, snížení jeho nárůst. Jelikož ale snižují pouze základ daně poplatníka, je jejich vliv na výsledné daňové zatížení velmi nízký.

U poplatníků s příjmy do 0,56násobku fixní průměrné mzdy se vliv dané změny vůbec neprojeví, jelikož poplatník v tomto případě ještě neplatí žádnou daň. Při zvyšujícím se příjmu poplatníka má zvýšení odpočtu za následek pokles daňového zatížení. Nejvýraznější dopad je na poplatníky s příjmem na úrovni 0,57násobku fixní průměrné mzdy. Čím má poplatník vyšší příjem, tím je vliv této změny na jeho daňové zatížení nižší. U poplatníků pobírajících příjem vyšší, než je 6násobek fixní průměrné mzdy, je vliv zvýšení či snížení tohoto parametru zanedbatelný.

4.3.3 Sazba daně

Změna parametru, která byla zkoumána v předcházející kapitole, ovlivňovala výši upraveného základu daně. V konstrukci osobní důchodové daně se tato položka musí vynásobit sazbou daně, aby se mohla určit základní výše daně. Proto je v této kapitole analyzován vliv změny sazby daně o ± 1 , 2, a 3 p.b. na velikost daňového zatížení poplatníka. Při analýze je použita původní sazba daně platná v roce 2010, a to 15 %.

Obr. 4.11 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou sazby daně

Sazba daně působí přímo na velikost výsledné daňové povinnosti. Z grafického znázornění zachyceného na obr. 4.11 lze vyvodit, že vliv změn tohoto parametru na daňové zatížení poplatníka je velmi podobný dopadu změn sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem na daňové zatížení vybraného poplatníka. Je-li sazba daně snížena, projeví se to v poklesu daňového zatížení.

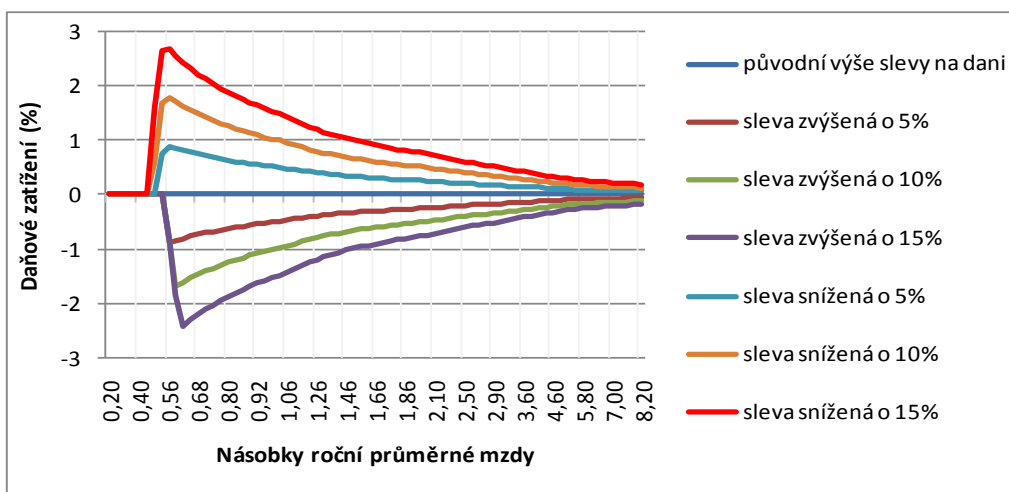
Změna sazby daně má vliv až na poplatníky s příjmy na úrovni 0,5násobku fixní průměrné mzdy, neboť do této hodnoty je jejich daň nulová. Přičemž platí, že čím více se sazba daně zvyšuje, tím se zvýšení daňového zatížení projevuje u poplatníků se stále nižšími platy.

Po nárůstu či poklesu absolutní změny je již změna konstantní pro poplatníky s příjmem do zhruba 6násobku fixní průměrné mzdy. Zde se projevuje maximální vyměřovací základ. Základ daně se již nenavýšuje o povinné pojistné, a proto je základ daně, který je sazbou daně zdaňován procentně nižší, než tomu bylo u menších příjmů. Změna daňového zatížení vyvolaná zvýšením nebo snížením sazby daně se tak mírně zmenšuje. U změny sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem dochází na úrovni těchto příjmů k výraznější odchylce, neboť toto pojistné již dále nevstupuje do základu daně.

4.3.4 Sleva na poplatníka

Změna předcházejícího parametru ovlivňovala výši základní částky daně. Tu je možné dále snížit o slevy na dani, které působí na velikost daně po slevách. Proto je v této části analýzy citlivosti zkoumán vliv změny slevy na poplatníka z původní výše 24 840 Kč o $\pm 5, 10$ a 15% na daňové zatížení vybraného poplatníka.

Obr. 4.12 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou slevy na poplatníka

Zatímco změna nezdanielných částí základu daně působí jen na určitou skupinu poplatníků, kteří splňují podmínky stanovené pro uplatnění odpočtu, změna slevy na poplatníka bezesporu ovlivňuje každého zaměstnance. Nezdanielná část základu daně zmenšuje základ daně, sleva na dani působí přímo na daňovou povinnost poplatníka. Z tohoto důvodu je dopad této změny významnější než dopad změny nezdanielných částí základu daně.

Na základě grafického znázornění vypočtených hodnot (obr. 4.12) lze konstatovat, že zvýšení slevy na poplatníka jednoznačně vede ke snížení daňové povinnosti a opačně.

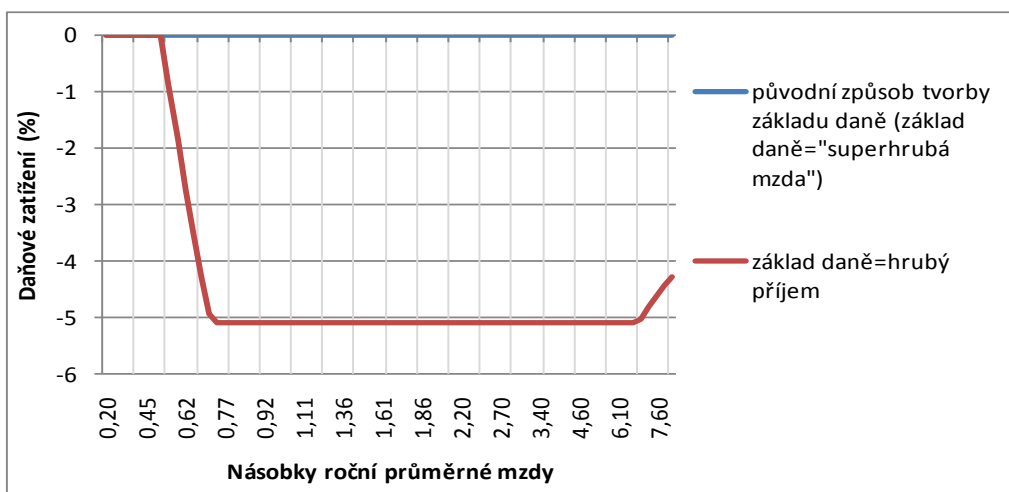
Změna slevy na poplatníka ale neovlivní daňové zatížení vybraného poplatníka v celém příjmovém rozsahu. Vliv tohoto parametru se projeví až u příjmů ve výši 0,5násobku fixní průměrné mzdy. Pokud se sleva na poplatníka snižuje, začíná se tato změna projevovat u poplatníků se stále nižšími příjmy. Snižuje se totiž škála těch, u nichž vychází nulová daň z příjmů.

Nejvýraznější dopad je u poplatníků pobírajících příjem ve výši 0,6násobku fixní průměrné mzdy. Poplatníkovi s průměrnou mzdou se při zvýšení slevy na dani o 5 % sníží daňová povinnost o 0,5 %. Čím poplatník pobírá vyšší příjem, tím se dopad této změny na jeho daňové zatížení snižuje.

4.3.5 Tvorba základu daně

Změny všech zatím sledovaných parametrů byly zkoumány za předpokladu, že základem daně je hrubý příjem poplatníka a výše pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem (tzv. superhrubá mzda). V této kapitole je předpokládána změna tvorby základu daně ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka.

Obr. 4.13 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou základu daně

Na základě grafického znázornění vlivu změny základu daně (obr. 4.13) lze konstatovat, že změna základu daně ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka způsobí pokles daňového zatížení vybraného poplatníka.

Toto snížení daňového zatížení však ovlivní pouze poplatníky, jejichž příjem je vyšší než 0,5násobek fixní průměrné mzdy. U poplatníků s příjmy od 0,7 do 6násobku fixní

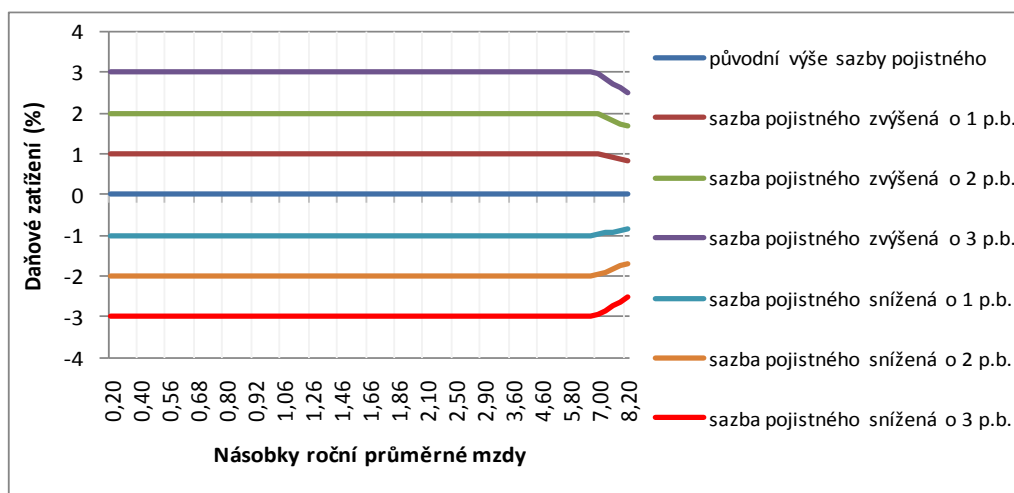
průměrné mzdy je vlivem této změny sníženo daňové zatížení o 5 %. U výšepříjmových poplatníků se tato hodnota snižuje vlivem maximálního vyměřovacího základu.

4.3.6 Odvody zaměstnance z hrubé mzdy

Všechny dosud analyzované změny parametrů ovlivňovaly výši daně z příjmů FO. V této kapitole je analýza citlivosti provedena na položkách, které sice vůbec neovlivňují výši daňové povinnosti poplatníka, ale působí na výši jeho čisté mzdy. Jedná se o položky pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění placeného zaměstnancem, které jsou odváděny z hrubé mzdy poplatníků.

Nejdříve je analyzována změna sazby pojistného na sociální zabezpečení o $\pm 1, 2$, a 3 p.b. Původní sazba pojistného platná v roce 2010 je 6,5 %.

Obr. 4.14 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem

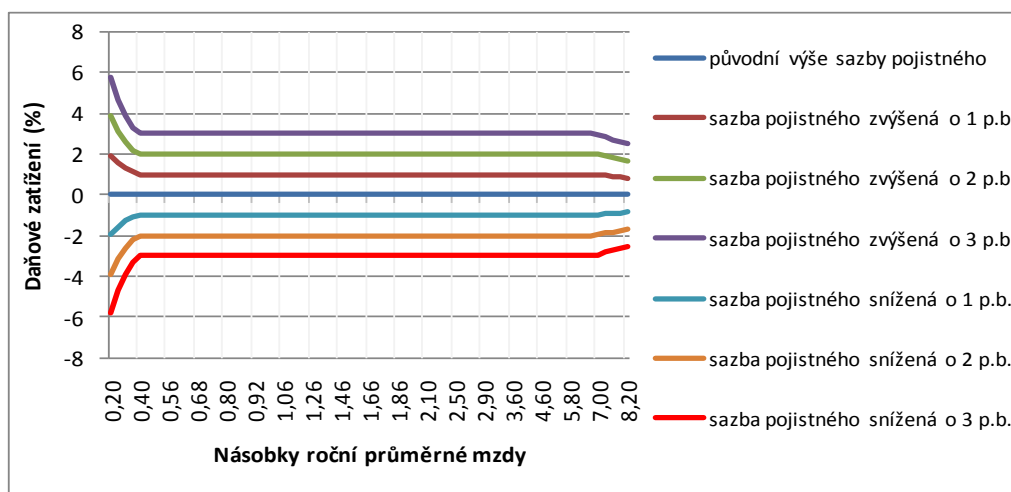

Na základě grafického znázornění absolutní změny daňového zatížení způsobené změnou sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem (obr. 4.14) lze konstatovat, že změna sazby pojistného na sociální zabezpečení placeného zaměstnancem ovlivňuje daňové zatížení poplatníka stejným způsobem jako změna sazby daně. Zvýšení sazby pojistného tedy vyvolává zvýšení daňového zatížení, snížení vede k jeho poklesu. Na rozdíl od sazby daně ale ovlivňuje všechny poplatníky bez ohledu na výši příjmů.

Zvýšení sazby pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem o 1 p.b. vyvolá zvýšení daňového zatížení o 1 %. Po dovršení určité výše příjmu se absolutní změna vyvolaná zvýšením či snížením sazby pojistného postupně snižuje. Tato horní hranice je nazvána jako maximální vyměřovací základ a je stanovena na úrovni 72násobku průměrné měsíční mzdy, tedy 6násobku průměrné roční mzdy. Z příjmů, které jsou vyšší než tato hodnota, se již neodvádí povinné pojistné.

Druhým zkoumaným parametrem je změna sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnancem z původní hodnoty 4,5 % o $\pm 1, 2$, a 3 p.b. Na základě vypočtených hodnot ukazatele daňového zatížení byl sestrojen graf vyjadřující absolutní změnu tohoto ukazatele způsobenou změnou pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnancem (obr. 4.15).

Obr. 4.15 Absolutní změna $DZ_{\text{ODD+PP}}$ způsobená změnou pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnancem

Sazba pojistného na zdravotní pojištění a sazba pojistného na sociální zabezpečení placené zaměstnancem jsou jediné ze zkoumaných parametrů, které ovlivňují všechny příjmové skupiny poplatníků, neboť povinné pojistné je placeno ze všech příjmů bez ohledu na jejich výši. U sociálního pojištění se tedy neprojevuje vliv slev na dani či odpočtů od základu daně, které u všech ostatních zkoumaných parametrů způsobily, že se vliv jejich změny začal projevovat až u poplatníků s vyššími příjmy než je 0,5násobek fixní průměrné mzdy.

U poplatníků s nejnižšími příjmy se projeví zvýšení sazby daně o 1 p.b. dvojnásobným zvýšením daňového zatížení. S růstem příjmu poplatníka se tento rozdíl snižuje až po hodnotu příjmů na úrovni minimálního vyměřovacího základu. Po dovršení minimální mzdy, což je přibližně 0,4násobek fixní průměrné mzdy, se již změna sazby zdravotního pojištění placeného zaměstnancem chová stejně jako změna sazby sociálního zabezpečení placeného zaměstnancem.

Vliv minimálního vyměřovacího základu se projevovat rovněž při změně sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem. Poplatníci s nižšími příjmy než je minimální mzda totiž musí odvést zdravotní pojištění nejen ve výši pojistného placeného zaměstnancem, ale také ve výši pojistného, které za zaměstnance platí zaměstnavatel.

4.3.7 Shrnutí výsledků zjištěných analýzou citlivosti

Změna sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, nezdanitelných částí základu daně, slevy na dani, sazby daně a tvorby základu daně ovlivňuje pouze daňovou povinnost poplatníka. Změna sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placené zaměstnancem má vliv pouze na placení povinného pojistného, tzn. na výši čisté mzdy poplatníka.

Změna sazby daně a změna sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem i zaměstnancem má na daňové zatížení poplatníka dopad stejného charakteru. Zvýšení těchto parametrů vyvolává zvýšení daňového zatížení vybraného poplatníka. U změny nezdanitelných částí základu daně a slevy na poplatníka je dopad na daňové zatížení poplatníka opačný. Zvýšení těchto parametrů způsobuje snížení daňového zatížení. Při změně tvorby základu daně ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka dochází rovněž ke snížení daňového zatížení vybraného poplatníka.

Změna většiny ze sledovaných položek ovlivňuje až poplatníky s příjmy nad 0,5násobek fixní průměrné mzdy. Znamená to, že poplatník, který má příjem nižší, než je tato hodnota, by změnu sledovaných parametrů na svých odvodech vůbec nezaznamenal. Důvodem je vliv nezdanitelných částí základu daně, ale převážně slevy na poplatníka, které způsobují, že poplatníci s nižšími příjmy odvádí nulovou daň z příjmů FO. Pouze změna pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění placené zaměstnancem se u poplatníka projevuje v celém příjmovém rozsahu.

Na většinu ze sledovaných parametrů působí u poplatníků s vyšším příjmem než 6násobek fixní průměrné mzdy maximální vyměřovací základ, který způsobuje snížení absolutní změny vyvolané změnou zkoumaných parametrů. Daňové zatížení poplatníků s vyššími příjmy, než je tento maximální vyměřovací základ, se tak vždy snižuje. Tento popsáný jev působí u změny sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placeného zaměstnavatelem i zaměstnancem, sazby daně a změny tvorby základu daně.

U změny sazby pojistného na zdravotní pojištění placené zaměstnancem a zaměstnavatelem se u poplatníků s nižšími příjmy než je minimální mzda, projevuje minimální vyměřovací základ. Ten naopak způsobuje u zvýšení sazby pojistného výrazný nárůst daňového zatížení a u snížení sazby pojistného jeho pokles.

Analýza citlivosti byla provedena v podmínkách lineární sazby daně. V případě, že by se zkoumal vliv těchto parametrů v podmínkách klouzavě progresivní sazby daně, byl by dopad změny daného parametru na daňové zatížení vybraného poplatníka odlišný.

4.4 Shrnutí dosažených výsledků

V této kapitole byl posuzován dopad změn v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob, popř. také povinného pojistného na daňové zatížení vybraného poplatníka, který byl vymezen v úvodu této kapitoly. Tento poplatník pobírá pouze příjmy ze závislé činnosti. V bakalářské práci byly zahrnuty dvě varianty tohoto poplatníka, a to bezdětný poplatník a poplatník vyživující dvě děti. V analýze vlivu legislativních změn na ukazatel daňového zatížení za časové období i v analýze citlivosti bylo pracováno s příjmy za celé zdaňovací období, tzn. za období jednoho roku. Hrubé příjmy byly odvozeny od násobků průměrné roční mzdy, přičemž bylo pracováno s hrubými příjmy v intervalu od 0,2 do 8násobku průměrné roční mzdy.

Výše daňové zátěže vybraného poplatníka byla posuzována prostřednictvím ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným.

V první části této kapitoly byla provedena analýza vlivu legislativních změn na daňové zatížení vybraného poplatníka za časové období. Změny byly posuzovány za období let 2004 až 2010, neboť v těchto letech byly provedeny významné legislativní úpravy, které ovlivnily daňové zatížení vybraného poplatníka. Tyto legislativní úpravy byly popsány v kapitole 3.3.

Hodnoty ukazatele daňového zatížení byly nejdříve zjišťovány pro skutečnou výši průměrných mezd platných ve sledovaných letech, čímž bylo zjištěno skutečné daňové zatížení. Z důvodu, že hodnoty průměrných mezd se velmi často mění, bylo pro posouzení legislativních změn nutné tuto proměnnou veličinu zafixovat a pracovat dále pouze s jednou hodnotou průměrné mzdy stejnou pro všechny sledované roky. V bakalářské práci byl za tuto hodnotu zvolen aritmetický průměr skutečných průměrných mezd let 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010, jehož výše činila 247 601 Kč.

Z vypočtených hodnot ukazatele daňového zatížení v jednotlivých letech a jejich grafického znázornění bylo zjištěno, že s růstem příjmu poplatníka dochází k růstu hodnot ukazatele daňového zatížení. U hodnot ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným byla zjištěna odchylka od tohoto tvrzení u poplatníků s nižším příjmem, než je minimální mzda, z důvodu existence minimálního vyměřovacího základu pro zdravotní pojištění. Dále bylo zjištěno, že hodnoty ukazatele bezdětného poplatníka jsou vždy vyšší než u poplatníka s dětmi. Legislativní změny provedené ve sledovaných letech měly nejvýraznější vliv na poplatníky s příjmy nižšími než

0,7násobek fixní průměrné mzdy a na poplatníky s příjmy vyššími, než je dvojnásobek fixní průměrné mzdy.

Mezi lety 2004 a 2010 daňové zatížení bezdětného poplatníka i poplatníka vyživujícího dvě děti buď klesalo, nebo zůstávalo na stejné úrovni s výjimkou vysokopříjmových poplatníků v roce 2010. Nejvýznamnější pokles ukazatele daňového zatížení u obou variant poplatníků byl zaznamenán v roce 2008, a to zejména z důvodu přeměny klouzavě progresivní sazby daně na sazbu daně lineární, zvýšením slev na dani a zavedením maximálního vyměřovacího základu povinného pojistného pro zaměstnance. Tyto legislativní změny způsobily pokles daňového zatížení u všech příjmových skupin poplatníků, nejvýrazněji však u poplatníků s příjmy nad 4násobek průměrné roční mzdy.

Ve druhé části této kapitoly byla provedena analýza citlivosti, ve které byl zkoumán vliv vždy jen jednoho parametru na daňové zatížení vybraného poplatníka. Protože dopady těchto změn ovlivňují stejně bezdětného poplatníka, jako poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi, byla analýza citlivosti provedena pouze na bezdětném poplatníkovi. Za sledované parametry byly zvoleny sazba pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem, nezdanitelné části základu daně, sazba daně, sleva na poplatníka, změna základu daně a odvody zaměstnance z hrubé mzdy. U parametrů vyjádřených hodnotově byla předpokládána změna ve výši 5, 10 a 15 %. U parametrů vyjádřených v procentech byla změna předpokládána ve výši 1, 2 a 3 p.b. U základu daně bylo počítáno se změnou ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka.

Z vypočtených hodnot ukazatele daňového zatížení a grafického znázornění absolutní změny tohoto ukazatele na změnu určitého parametru bylo zjištěno, že zvýšení sazby daně a sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem i zaměstnancem vede k růstu daňového zatížení vybraného poplatníka. Pouze zvýšení nezdanitelných částí základu daně a slevy na poplatníka vede k poklesu tohoto daňového zatížení, přičemž změna slevy na poplatníka ovlivňuje daňové zatížení vybraného poplatníka výrazněji než změna nezdanitelných částí základu daně, protože působí přímo na původní výši daně.

Výrazné snížení daňového zatížení vybraného poplatníka bylo zaznamenáno u změny tvorby základu daně ze „superhrubé mzdy“ na hrubý příjem poplatníka. V případě této změny v konstrukci osobní důchodové daně by zvýšení či snížení ostatních sledovaných parametrů mělo na daňové zatížení poplatníka jiný dopad.

5 Závěr

Osobní důchodová daň je jednou z nejznámějších daní z celého daňového systému. Je jeho nezbytnou součástí, neboť nejlépe ze všech daní umožňuje zohlednit sociální postavení poplatníků, a umožnit tak přerozdělování důchodů ve společnosti. Tato daň podporuje spravedlnost i efektivnost daňového systému a odpovídá principu platební schopnosti poplatníka.

Osobní důchodová daň je v daňovém systému České republiky nazvána jako daň z příjmů fyzických osob a je upravena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Od jejího zavedení v roce 1993 již prošla řadou novelizací, které měly různý dopad na daňové zatížení poplatníků.

Cílem bakalářské práce bylo posoudit dopady změn provedených v legislativní úpravě daně z příjmů fyzických osob mezi lety 2004 a 2010 na daňové zatížení vybraného poplatníka a analyzovat dopady možných změn vybraných parametrů na výši daňového zatížení konkrétního poplatníka.

Na základě teoretických podkladů uvedených ve druhé a třetí kapitole této bakalářské práce byla provedena analýza vlivu vybraných legislativních změn na daňové zatížení vybraného poplatníka za období let 2004 – 2010 a analýza citlivosti, ve které byl zkoumán dopad určitého parametru na daňové zatížení poplatníka.

Pro účely bakalářské práce byl vybrán poplatník pobírající pouze příjmy ze závislé činnosti, konkrétně příjmy z pracovněprávního vztahu. Legislativní změny byly analyzovány na dvou variantách tohoto poplatníka, a to na bezdětném poplatníkovi a poplatníkovi se dvěma vyživovanými dětmi. Analýza legislativních změn byla provedena pro poplatníky, kteří pobírají hrubý příjem v intervalu od 0,2 do 8násobku průměrné roční mzdy. Výše daňové zátěže vybraného poplatníka byla posuzována prostřednictvím ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a ukazatele daňového zatížení způsobeného osobní důchodovou daní a povinným pojistným.

Na základě vypočtených hodnot ukazatelů daňového zatížení a jejich grafického znázornění bylo zjištěno, že s růstem příjmu poplatníka dochází k růstu jeho daňového zatížení s výjimkou poplatníků s příjmy do výše minimální mzdy. Dále bylo zjištěno, že daňové zatížení bezdětného poplatníka je vždy nižší než u poplatníka se dvěma vyživovanými dětmi. Mezi lety 2004 a 2010 docházelo ke snižování daňového zatížení u většiny poplatníků, přičemž nejvýraznější pokles daňové zátěže všech příjmových skupin vybraného poplatníka byl zaznamenán v roce 2008.

Analýzou citlivosti bylo zjištěno, že změna každého sledovaného parametru má na daňové zatížení poplatníka jiný vliv, přičemž zvýšení nezdanielných částí základu daně nebo slevy na poplatníka vede ke snížení daňového zatížení vybraného poplatníka, zatímco zvýšení sazby daně a sazby pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění placené zaměstnavatelem i zaměstnancem vede k růstu daňového zatížení tohoto poplatníka.

Seznam použité literatury

Knihy, příspěvky ve sborníku

- [1] DOBEŠOVÁ, K. *Daňové tabulky a změny ve zdaňování příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků v roce 2008*. 1. vyd. Praha: PRAGOEDUCA, 2007. 215 s. ISBN 978-80-7310-030-8.
- [2] KOLEKTIV AUTORŮ. *Mzdy 2010*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 757 s. ISBN 978-80-7357-515-1.
- [3] KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9.
- [4] MUSGRAVE, R.; MUSGRAVEOVÁ, P. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Přel. V. Kameníčková; B. Hejduk; O. Huslar; J. Kinkor; D. Vašková. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. 581 s. ISBN 80-85603-76-4.
- [5] ŠIROKÝ, J. a kol. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- [6] VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2010*. 10. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2010. 355 s. ISBN 978-80-86324-86-9.
- [7] VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L.; VÍTKOVÁ, J. *Daňový systém ČR 2004 aneb učebnice daňového práva*. 7. vyd. Praha: VOX, 2004. 366 s. ISBN 80-86324-42-7.
- [8] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- [9] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.
- [10] Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Elektronické publikace

- [11] ČSÚ Český statistický úřad. *Průměrná hrubá měsíční mzda 2000-2010* [online]. Březen 2011, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzda_v_kc>.
- [12] MPSV ČR, Odbor 14. MPSV.CZ. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online]. Červenec 2010, [cit. 2011-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/871>>.
- [13] Finance.cz. *Vývoj průměrné a minimální mzdy* [online]. [cit. 2011-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/ekonomika/prace/mzda/>>.
- [14] www.cssz.cz (Česká správa sociálního zabezpečení)
- [15] www.czso.cz (Český statistický úřad)
- [16] www.mpsv.cz (Ministerstvo práce a sociálních věcí)

Seznam zkratek

DZ	daňové zatížení
DZ _{ODD+PP}	daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní a povinným pojistným
DZ _{ODD}	daňové zatížení způsobené osobní důchodovou daní
FO	fyzická osoba
HP	hrubý příjem
ODD	osobní důchodová daň
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
p.b.	procentní bod
SOC	pojistné na sociální zabezpečení placené zaměstnancem
ZD	základ daně
ZDR	pojistné na zdravotní pojištění placené zaměstnancem
ZDzP	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
ZPSZ	zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
ZTP/P	zvlášť těžké postižení s potřebou průvodce

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne .....

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

- Příloha 1:** Sazby povinného pojistného a minimální a maximální vyměřovací základy pro povinné pojistné
- Příloha 2:** Hodnoty ukazatelů DZ_{ODD} a $DZ_{\text{ODD+PP}}$ za rok 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010 při skutečné průměrné mzdě jednotlivých let
- Příloha 3:** Hodnoty ukazatelů DZ_{ODD} a $DZ_{\text{ODD+PP}}$ za rok 2004, 2005, 2007, 2008 a 2010 při fixní průměrné mzdě
- Příloha 4:** Hodnoty $DZ_{\text{ODD+PP}}$ v původní výši a po aplikaci dané změny a absolutní změna tohoto ukazatele vyvolaná změnou daného parametru